

2 Markanvändningen sektorsvis

I detta kapitel redovisas arealuppgifter för olika typer av markanvändning och vatten i avsnitt 2.2–2.8. Dessa grupper delas i sin tur in i ett varierande antal undergrupper som redovisas i respektive avsnitt. Ytterligare uppgifter om markanvändningen och bakgrundsförhållanden speciellt på kom-

munal nivå lämnas i bilagan. Beträffande beräkningsmetoder och säkerheten i uppgifterna hänvisas till respektive avsnitt. Källförteckning med sidhänvisning till detta kapitel återfinns på sidorna 113–117.

2.1 Sammanfattning

Av landets total areal på 45 miljoner hektar upptar skogsmark den dominerande andelen med 52 procent. Berg, fjäll och övrig mark inkl. täkter uppgår till 18 procent, myr till 11 procent, vatten till 9 procent, varav de fyra största sjöarna utgör 2

procentenheter, jordbruksmark 8 procent och bebyggd mark med tillhörande mark i form av trädgårdar, parkeringsplatser o.dyl. mellan 2 och 3 procent. *Tabellerna 5 och 6.*

Tabell 5 Markanvändningen omkring 1995. Ha

Län	Jordbruksmark	Skogsmark	Bebyggd mark och tillhörande mark ¹	Täkter ²	Myr	Berg, fjäll och övrig mark	Vatten	Totalt
Stockholms	116 074	321 500	93 500	1 100	11 000	105 830	29 540	678 540
Uppsala	179 943	401 500	34 900	250	17 000	65 320	19 380	718 290
Södermanlands	157 733	323 500	33 250	600	17 000	74 160	51 890	658 130
Östergötlands	265 635	601 500	45 950	550	22 000	120 570	106 680	1 162 880
Jönköpings	153 883	752 000	41 550	750	73 000	26 310	77 660	1 125 150
Kronobergs	91 391	649 500	29 700	650	55 000	19 550	96 560	942 350
Kalmar	187 885	734 500	41 475	900	25 000	127 330	49 470	1 166 560
Gotlands	99 203	123 000	14 000	550	10 000	67 260	3 240	317 250
Blekinge	52 322	194 500	19 950	300	3 000	24 060	10 920	305 050
Skåne	560 698	382 500	98 650	1 850	22 000	37 010	31 900	1 134 610
Hallands	143 284	286 500	35 400	650	32 000	47 600	25 660	571 090
Västra Götalands	607 056	1 300 500	157 600	2 300	108 000	218 700	140 160	2 534 320
Värmlands	150 634	1 296 000	47 750	550	152 000	111 670	178 470	1 937 070
Örebro	128 361	601 000	36 400	600	57 000	28 310	78 440	930 110
Västmanlands	140 243	397 500	29 650	550	33 000	29 230	30 160	660 330
Dalarnas	96 191	2 001 000	54 350	550	422 000	245 230	220 280	3 039 600
Gävleborgs	92 667	1 492 500	46 050	800	156 000	31 150	153 010	1 972 180
Västernorrlands	89 104	1 723 000	42 750	750	202 000	110 230	145 590	2 313 410
Jämtlands	72 540	2 645 500	35 300	450	851 000	1 340 550	475 360	5 419 700
Västerbottens	111 670	3 131 500	48 450	1 100	913 000	1 334 400	379 230	5 919 350
Norrbottens	66 816	4 044 000	49 650	800	1 764 000	3 965 800	697 520	10 588 590
Ej länsfördelat			85 000	15–20 000		37 000 ⁴		
De fyra största sjöarna ³							901 810	901 810
Hela riket	3 563 333	23 423 500	1 121 900	ca 35 000	4 945 000	8 004 690	3 902 930	44 996 350

1) Golfbanor, slalombackar och motionsspår är ej medräknade i bebyggd mark

2) Torvtäkter ej länsfördelade

3) Väneren, Vättern, Mälaren och Hjälmaran

4) Golfbanor, slalombackar och motionsspår

Tabell 6 Markanvändningen omkring 1995. Procent av total areal

Län	Jordbruksmark	Skogsmark	Bebyggd mark och tillhörande mark	Myr	Berg, fjäll, täkter och övrig mark	Vatten	Totalt
Stockholms	17,1	47,4	13,8	1,6	15,8	4,4	100
Uppsala	25,1	55,9	4,9	2,4	9,1	2,7	100
Södermanlands	24,0	49,2	5,1	2,6	11,4	7,9	100
Östergötlands	22,8	51,7	4,0	1,9	10,4	9,2	100
Jönköpings	13,7	66,8	3,7	6,5	2,4	6,9	100
Kronobergs	9,7	68,9	3,2	5,8	2,1	10,2	100
Kalmar	16,1	63,0	3,6	2,1	11,0	4,2	100
Gotlands	31,3	38,8	4,4	3,2	21,4	1,0	100
Blekinge	17,2	63,8	6,5	1,0	8,0	3,6	100
Skåne	49,4	33,7	8,7	1,9	3,4	2,8	100
Hallands	25,1	50,2	6,2	5,6	8,4	4,5	100
Västra Götalands	24,0	51,3	6,2	4,3	8,7	5,5	100
Värmlands	7,8	66,9	2,5	7,8	5,8	9,2	100
Örebro	13,8	64,6	3,9	6,1	3,1	8,4	100
Västmanlands	21,2	60,2	4,5	5,0	4,5	4,6	100
Dalarnas	3,2	65,8	1,8	13,9	8,1	7,2	100
Gävleborgs	4,7	75,7	2,3	7,9	1,6	7,8	100
Västernorrlands	3,9	74,5	1,8	8,7	4,8	6,3	100
Jämtlands	1,3	48,8	0,7	15,7	24,7	8,8	100
Västerbottens	1,9	52,9	0,8	15,4	22,6	6,4	100
Norrbottens	0,6	38,2	0,5	16,7	37,5	6,6	100
Riket	7,9	52,1	2,5	11,0	17,9	8,7 ¹	100

1) Inklusive de fyra största sjöarna. Dessa ingår inte i länsuppgifterna.

I tabell 6 och figur 16 redovisas markanvändningskategoriernas procentuella fördelning länsvis. I figur 16 är länen i möjligaste mån är uppställda från norr till söder. Höjden på respektive länsstapel är proportionell mot länets totala areal. Bredden på stapeln visar den procentuella andelen av markanvändningskategorin av totala arealen inom länet.

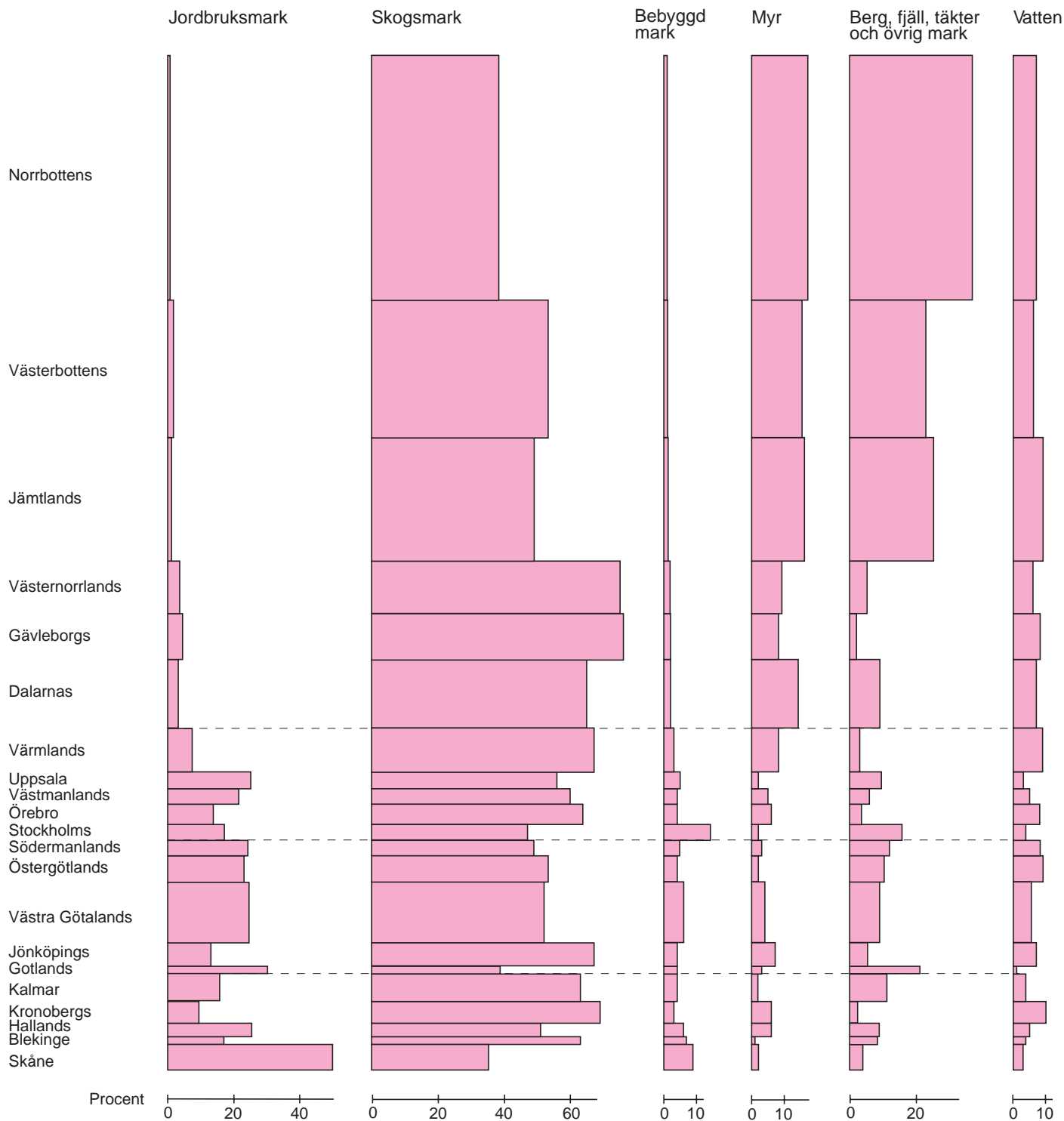
Av figur 16 framgår de höga andelarna jordbruksmark i Skåne, skogsmark i södra Norrland och Smålandslänen, bebyggd mark i storstadslänen, myr i Norrland och berg, fjäll osv. i Stockholms län och i norra Norrland.

Någon enhetlig bild av förändringarna i markanvändningen i de olika markanvändningskategorierna under en och samma period går inte att få. Uppgifterna nedan är de som redovisas under respektive avsnitt. Sorten är hektar.

Period	1990–1995	1940/45–1995	1920/30–1995
Åkermark	- 78 000 ¹	- 800 000	
Skog			+600–800 000
Bebyggd mark	+22 000		
Myr		- 200 000	

1) Avser företag med mer än 2 ha åker

Figur 16 Markanvändningen omkr 1995. Procent av total areal. Höjden på resp länsstapel är proportionell mot länets totala areal

2.2 Jordbruksmark

4 procent jordbrukssysselsatta

1995 fanns det 87 300 jordbruksföretag med mer än 2 hektar åker i landet. Samma år var ca 160 000 personer stadigvarande sysselsatta inom jordbruket. Medhjälpande familjemedlemmar ingår i denna siffra. Detta motsvarar 4 procent av samtliga förvärvsarbetande. Sin huvudsakliga utkomst av jordbruket hade dock endast 55 000 personer 1995. År 1945 sysselsatte jordbruket drygt 600 000 personer. Antalet jordbruksföretag var då 295 000.

Andelen sysselsatta inom jordbruket var 1995 högst i Gotlands län. Lägsta andelen hade Stockholms län. *Figur 18*. Absolut sett fanns det största antalet jordbrukssysselsatta i Västra Götalands län, och det lägsta antalet i Norrbottens län.

4 200 företag med trädgårdsodling

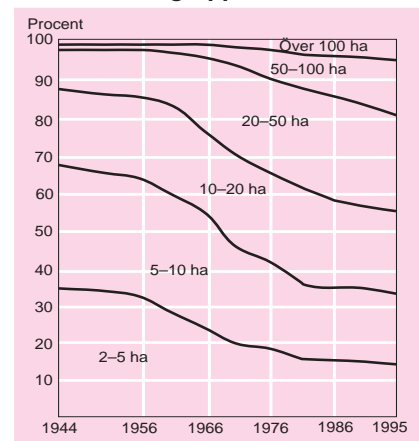
Inom trädgårdsodlingen var 1995 ca 3 800 personer sysselsatta. Enligt and-

ra källor skulle antalet sysselsatta på trädgårdsföretagen detta år vara ca 15 000, varav över 80 procent deltidssysselsatta. Antalet företag med trädgårdsodling var 4 200.

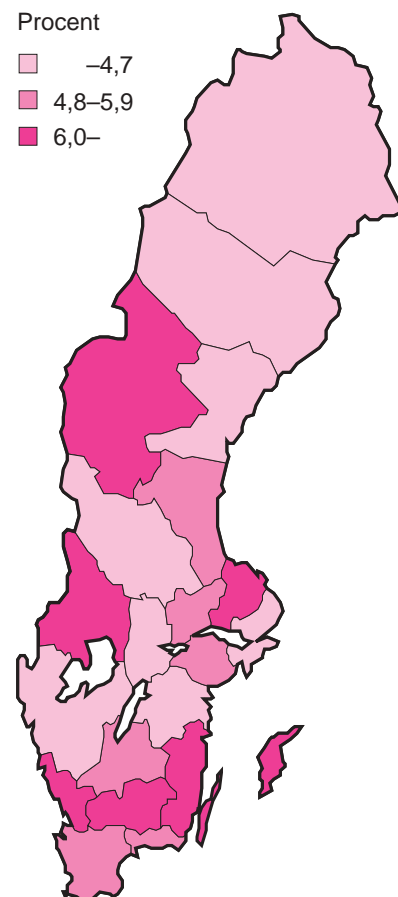
Fortsatt minskning av sysselsatta inom jordbruket

Jämförbara uppgifter saknas för att ange sysselsättningsutvecklingen inom jordbruket under början av 1990-talet, men en grov uppskattning ger en minskning 1990–1995 på 10–15 procent. Under samma tid minskade antalet företag med ca 9 000. Det var företag med mindre än 20 hektar åker som stod för den kraftigaste minskningen. Antalet företag större än 100 hektar däremot ökade med drygt 10 procent. *Figur 17*. Länsvisa uppgifter återfinns i *tabell B 1 i bilaga*.

Figur 17 Andel jordbruksföretag i olika storleksgrupper 1944–1995.

Figur 18 Andel sysselsatta inom jordbruk av det totala antalet förvärvsarbetande 1995

Åtta produktionsområden

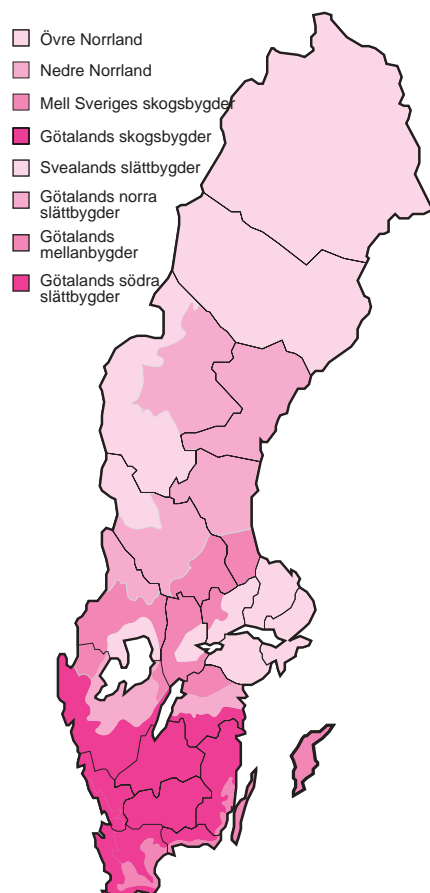
Inom jordbruksstatistiken redovisas ofta uppgifterna på åtta produktionsområden, vilka är uppbyggda utifrån s.k. naturliga jordbruksområden. *Figur 19.*

8,7 procent jordbruksmark

Den senaste totalundersökningen av lantbruksföretag avser 1992. Uppgifterna i *tabell 7* är hämtade därifrån.

Jordbruksmarken (åkermark och betesmark) omfattar ca 3,5 milj hektar, vilket motsvarar 8,7 procent av landarealen (7,9 procent av totalarealen

Figur 19 Produktionsområden

inkl. vatten). Av detta är 3,0 milj hektar åkermark och resten betesmark.

Den mesta åkermarken finns i Västra Götalands län. Andelen jordbruksmark

av länets landareal är utan jämförelse högst i Skåne län. *Figurerna 20 och 21.* Uppgifter kommunvis redovisas i *tabell B 24 och figur B 1, bilaga.*

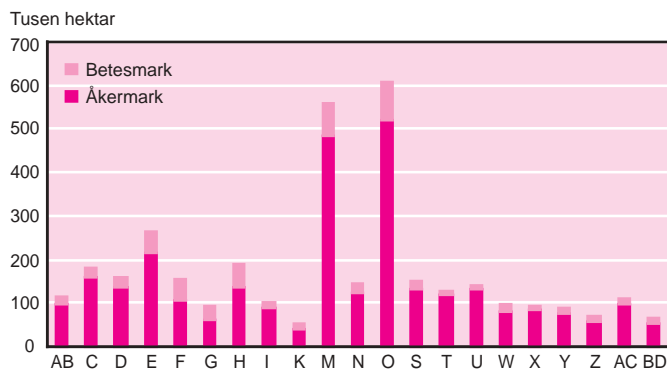
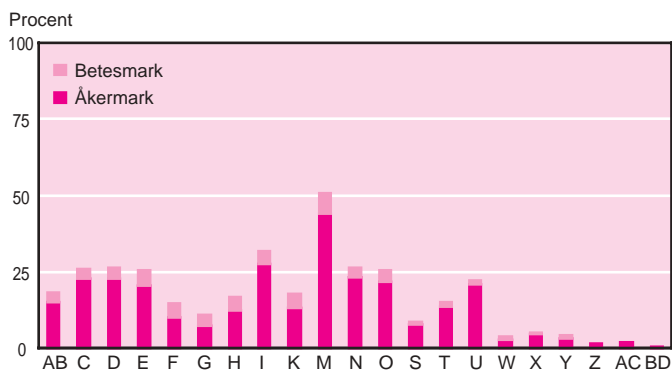
Tabell 7 Jordbruksmark (åkermark och betesmark) 1992

Län	Åkermark		Betesmark		Totalt	
	Areal, ha	Procent av jordbruksmarken	Areal, ha	Procent av jordbruksmarken	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	96 610	83	19 464	17	116 074	18
Uppsala	158 792	88	21 151	12	179 943	26
Södermanlands	136 941	87	20 792	13	157 733	26
Östergötlands	217 102	82	48 533	18	265 635	25
Jönköpings	105 185	68	48 698	32	153 883	15
Kronobergs	62 763	69	28 628	31	91 391	11
Kalmar	134 878	72	53 007	28	187 885	17
Gotlands	86 360	87	12 843	13	99 203	32
Blekinge	38 430	73	13 892	27	52 322	18
Skåne	485 733	87	74 965	13	560 698	51
Hallands	125 051	87	18 233	13	143 284	26
Västra Götalands	520 036	86	87 020	14	607 056	25
Värmlands	131 631	87	19 003	13	150 634	9
Örebro	116 671	91	11 690	9	128 361	15
Västmanlands	129 948	93	10 295	7	140 243	22
Dalarnas	77 853	81	18 338	19	96 191	3
Gävleborgs	81 852	88	10 815	12	92 667	5
Västernorrlands	73 120	82	15 984	18	89 104	4
Jämtlands	56 460	78	16 080	22	72 540	2
Västerbottens	97 533	87	14 137	13	111 670	2
Norrbottens	54 692	82	12 124	18	66 816	1
Hela riket	2 987 641	84	575 692	16	3 563 333	9
<i>Produktionsområden</i>						
Götalands s:a slättb	352 309	94	23 466	6	375 775	
Götalands mellanb	332 222	81	77 388	19	409 610	
Götalands n:a slättb	466 508	90	54 531	10	521 039	
Svealands slättb	659 951	89	79 312	11	739 263	
Götalands skogsb	574 434	72	219 492	28	793 926	
Mellersta Sv skogsb	228 444	85	41 631	15	270 075	
Nedre Norrland	209 041	82	46 121	18	255 162	
Övre Norrland	164 731	83	33 751	17	198 482	

Definitioner

Åkermark. Mark som används eller lämpligen kan användas till växtodling eller bete och som är lämplig att plöjas.

Betesmark. Mark som används eller lämpligen kan användas till bete och som inte är lämplig att plöjas.

Figur 20 Åkermark och betesmark länsvis 1992. Tusen ha**Figur 21 Åkermark och betesmark 1992. Procent av landarealen**

40 procent av åkermarken används till spannmålsodling

1995 användes i genomsnitt 40 procent av åkerarealen till spannmålsodling. *Tabell 8.* Siffran växlar dock kraftigt över landet. I Uppsala län var den 52 procent och i Norrbottens län 11 procent. I Norrland är det i stället slätter- och betesvallarna som dominerar åkermarksanvändningen. Också de årsvisa skiftningarna i användningen kan vara betydande. Användningen länsvis framgår av *tabell B 2 i bilagan.*

Tabell 8 Åkermarkens användning 1995. Procent

Användning	Procent
Brödsäd	11
Fodersäd	29
Vall m m	39
Oljeväxter	4
Övriga grödor	5
Heltråda	10
Obrukad åker	1
Totalt	100

Privatpersoner äger 86 procent av jordbruksmarken

86 procent av jordbruksmarken i Sverige ägs av privatpersoner. *Tabell 9.* Resten

är fördelat på bl.a. staten, kommuner och kyrkan. Ägarförhållandena växlar naturligtvis över landet. Privatpersoner äger förhållandevis stora andelar av jordbruksmarken i de fyra nordligaste länen, och kommuner, kyrka och aktiebolag ganska små andelar. I mälardalslänen är det privata ägandet lägre, medan staten och aktiebolag har relativt höga andelar. Ägarförhållandena länsvis redovisas i *tabell B 3, bilaga.*

55 procent av den brukade arealen ägs av brukarna. Resten är alltså arrenderad mark.

Tabell 9 Ägarförhållanden, jordbruksmark. Procent

Ägarkategori	Procent
Fysisk person	86
Staten	3
Kommun	3
Kyrkan	2
Dödsbo	3
Svenskt aktiebolag	2
Övriga	1
Totalt	100

Odling av energiskog ökade 30 procent på ett år

Odling av energiskog skedde 1995 på 13 600 ha. Odling förekom i så gott som

samtliga län, men de största arealerna odlades i Uppsala, Södermanlands, Skåne, Örebro samt Västmanlands län. *Tabell 10.* Mellan 1994 och 1995 ökade arealen energiskog i landet med ca 3 000 ha, vilket motsvarar 30 procents ökning. Uppgifterna avser företag med minst 2,1 hektar åker.

Tabell 10 Odling av energiskog 1995
Avser företag med minst 2,1 ha åker

Län	Hektar
Stockholms	675
Uppsala	1 811
Södermanlands	1 989
Östergötlands	990
Jönköpings	3
Kronobergs	-
Kalmar	79
Gotlands	7
Blekinge	20
Skåne	1 971
Hallands	250
Västra Götalands	975
Värmlands	502
Örebro	2 079
Västmanlands	1 683
Dalarnas	291
Gävleborgs	112
Västernorrlands	38
Jämtlands	-
Västerbottens	75
Norrbottens	25
Hela riket	13 575

Ännu finns det ängar och naturbeten

En omfattande inventering av ängs- och hagmarker har gjorts i Naturvårdsverkets regi. Denna omfattade ett urval av för natur- och kulturmiljövården värdefulla ängs- och hagmarker i Sverige. Enligt undersökningen finns det 1 993 sådana värdefulla ängar omfattande en areal av 3 350 ha. *Tabell 11*. Den mesta ängsmarken finns i Värmlands län, Jönköpings och Gotlands. Naturbetesmarken omfattar 195 300 ha, med de största arealerna i Kalmar län och Gotlands län.

Tabell 11 Ängar och naturbetesmarker

Län	Ängar		Naturbetesmark	
	Antal objekt	Areal Hektar	Antal objekt	Areal hektar
Stockholms	6	18	225	1 932
Uppsala	10	58	522	4 985
Södermanlands	10	17	542	5 212
Östergötlands	121	190	1 642	12 665
Jönköpings ¹	323	346	1 718	12 402
Kronobergs	271	234	691	2 796
Kalmar	18	111	654	45 789
Gotlands	120	286	1 560	38 676
Blekinge	47	63	844	7 955
Skåne	51	223	2 045	13 774
Hallands	37	70	400	5 668
Västra Götalands ¹	352	314	3 308	20 165
Värmlands	167	338	335	2 235
Örebro	27	50	280	1 693
Västmanlands	14	45	674	5 220
Dalarnas	138	154	213	2 279
Gävleborgs	57	96	152	412
Västernorrlands	103	102	247	468
Jämtlands	90	122	462	1 906
Västerbottens	61	180	103	188
Norrbottens	70	341	124	379
Hela riket	1 993	3 356	16 741	195 291

1) Justering har skett för Habo och Mullsjö kommuner, som 1.1.1998 bytte länstillhörighet. En viss osäkerhet kan föreligga i dessa kommunuppgifter, vilket påverkar länsuppgifterna.

Yrkemässig trädgårdsodling på 13 700 ha

Odling av trädgårdsväxter skedde 1996 på 13 412 ha frilandsareal och på 339 ha växthusyta. *Tabell 12*. Odlingen förekom på 3 729 företag med en trädgårdsodling som omfattade minst 200 m² växthusyta eller minst 2 500 m² frilandsyta. Den odlade arealen ingår till största delen i den tidigare redovisade åkermarken.

Tabell 12 Växthusyta (m²) och frilandsareal (ha) 1996

Län	Växthus		Friland	
	Yta, m ²	Antal företag ¹	Areal, ha	Antal företag ¹
Stockholms	247 540	100	238,8	75
Uppsala	29 888	32	90,0	35
Södermanlands	67 780	36	198,0	48
Östergötlands	145 564	72	622,9	124
Jönköpings	54 517	37	230,4	75
Kronobergs	32 641	31	132,2	72
Kalmar	56 471	43	970,6	200
Gotlands	44 359	28	648,8	112
Blekinge	77 597	32	794,9	161
Skåne	1 633 297	401	6 014,7	923
Hallands	201 476	94	729,9	204
Västra Götalands	292 192	192	1 117,5	316
Värmlands	55 750	36	196,5	61
Örebro	56 637	36	394,1	109
Västmanlands	74 685	32	103,8	38
Dalarnas	65 119	42	162,1	57
Gävleborgs	61 201	38	128,1	50
Västernorrlands	45 991	39	153,9	45
Jämtlands	16 525	17	95,0	37
Västerbottens	83 320	39	101,0	48
Norrbottens	51 751	37	288,1	79
Hela riket	3 394 191	1 414	13 411,7	2 869

1) Mer än ett slag av odling kan förekomma vid samma företag varför summan av antalet företag med olika slag av odling överstiger totala antalet företag på 3 729 st.

Frilandsarealen användes till 6 570 ha köksväxter, 2 230 ha frukt, 3 730 ha bär, 760 ha plantskoleväxter samt 70 ha snittblommor.

Minskningen av åkerarealen fortsätter

Mellan 1990 och 1995 minskade åkerarealen i företag med minst 2,1 ha åker med närmare 78 000 ha. *Tabell 13*. En viss förskjutning till/från företag med mindre än 2,1 ha åker kan ha förekommit, vilket påverkar förändringssiffran.

En hel del åkermark tycks ha blivit betesmark. Detta ägoslag ökade mellan 1990 och 1995 med drygt 93 000 ha.

En betydande andel av betesmarken finns i företag med mindre än 2,1 ha åker, varför förändringsuppgiften för betesmarken totalt kan skilja sig relativt mycket från den i tabell 13 redovisade.

Tabell 13 Förändring av jordbruksmark 1990–1995.

Avser företag med minst 2,1 ha åker

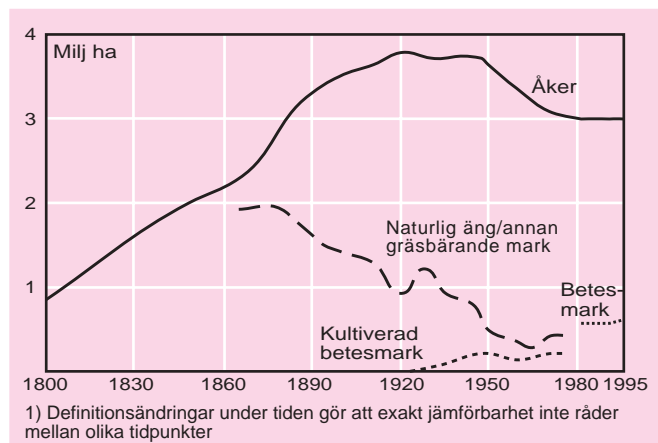
Län	Åkermark		Betesmark	
	Areal, Procent ha		Areal, Procent ha	
Stockholms	-6 096	-6,4	+2 300	+22,4
Uppsala	-6 464	-4,1	+4 578	+34,5
Södermanlands	-6 173	-4,5	+3 254	+24,8
Östergötlands	-6 255	-2,9	+10 093	+27,4
Jönköpings	-1 270	-1,4	+9 457	+29,0
Kronobergs	-879	-1,6	+4 636	+28,9
Kalmar	-17	0,0	+17 982	+52,3
Gotlands	+2 984	+3,6	+4 401	+50,0
Blekinge	-187	-0,5	+3 205	+46,5
Skåne	-10 970	-3,6	+4 618	+9,1
Hallands	-2 262	-1,9	+4 076	+38,1
Västra Götalands	-11 578	-17,1	+13 646	+25,8
Värmlands	-5 802	-4,9	+1 878	+27,5
Örebro	-5 062	-4,5	+2 303	+39,4
Västmanlands	-8 302	-6,4	+1 704	+26,5
Dalarnas	-385	-0,6	+1 403	+34,2
Gävleborgs	-1 615	-2,1	+800	+18,9
Västernorrlands	-3 165	-5,4	+828	+14,1
Jämtlands	+1 598	+3,6	+1 458	+30,1
Västerbottens	-4 888	-6,1	+817	+22,8
Norrbottnens	-1 163	-2,7	+88	+2,7
Hela riket	-77 949	-2,7	+93 528	+28,2

Mer än 20 procent av åkermarken har lagts ned sedan 1950

Mellan 1951 och 1995 minskade åkerarealen 880 000 ha, vilket motsvarar mer än 20 procents minskning. *Figurerna 22 och 24.* Kraftigast var minskningen under 1960-talet, då under några år omkring 60 000 ha lades ned årligen.

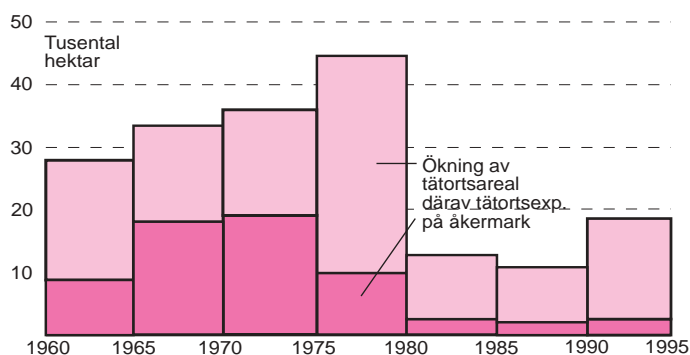
Förändringarna i arealerna betesmark och annan gräsbärande mark går p.g.a. definitionsändringar inte att exakt följa över tiden. Arealen naturlig äng/annan gräsbärande mark har dock minskat under efterkrigstiden, medan arealen kultiverad betesmark ökat något.

Minskningen i åkerareal sedan 1951 har varit relativt sett kraftigast i Norrlandslänen med en halvering i Norrbottens län, och omkring 40-procentiga minskningar i Västerbottens, Västernorrlands och Dalarnas län. Men också i Kronobergs och Blekinge län är minskningen stor – närmare 40 procent. Det enda län där det förekom en mindre ökning var Gotlands län. Förändringarna i åkermarksarealen kommunvis 1951 till 1995 redovisas i *tabell B 24 och figurerna B 2 och B 3 i bilagan.*

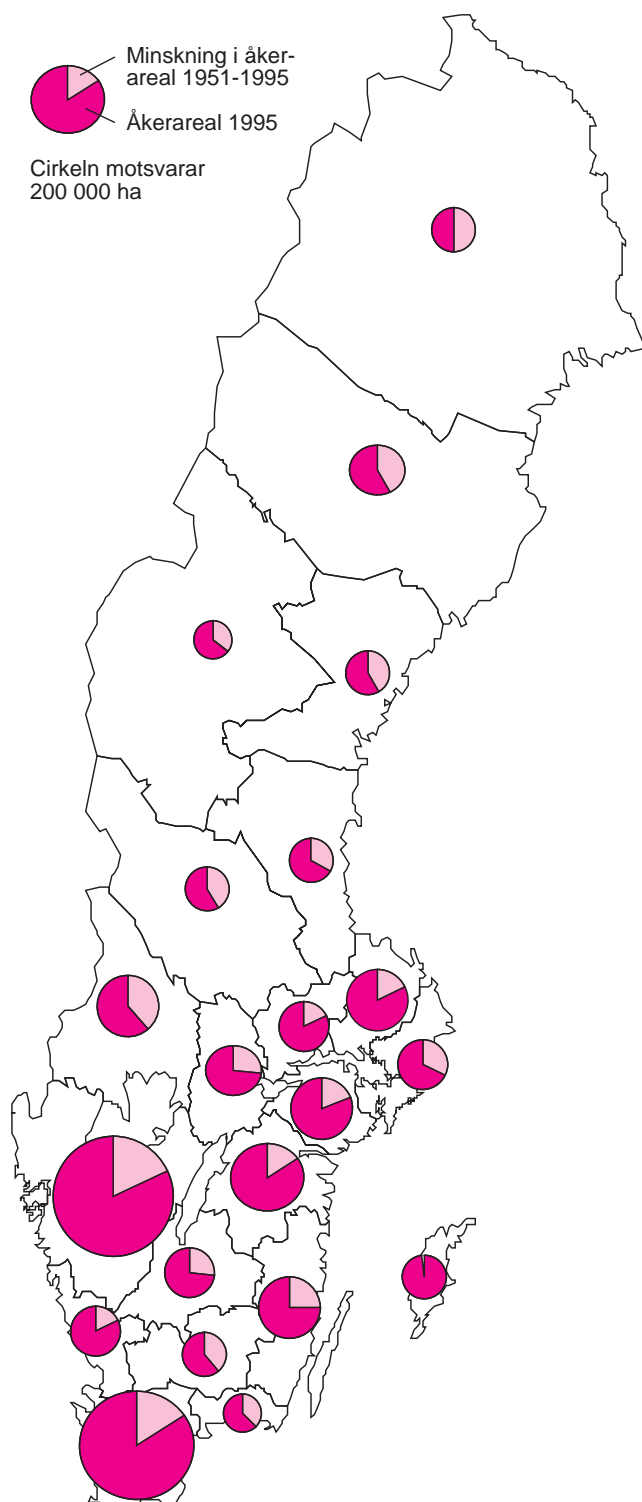
Figur 22 Förändring i jordbruksmark perioden 1800–1995'

2 700 ha åkermark bebyggdes vid tätortsexpansionen 1990–1995

Statistik över vad den nedlagda jordbruksmarken används till saknas i stor utsträckning. Äldre undersökningar pekar dock på att 30–40 procent av den under 1960-talet nedlagda jordbruksmarken skogsplanterats eller vuxit igen med skog av godtagbar kvalitet, medan 10–15 procent utnyttjades till bebyggelse, vägar, fritidsändamål eller annat bestämt ändamål. Återstoden – ca hälften av den nedlagda arealen – blev outnyttjad mark, som täcktes av buskar och sly. Under 1970-talet var dock större andel av nedläggningen av jordbruksmark orsakad av tätortsexpansion, och t.ex. perioden 1975–1980 så mycket som 44 procent. Under 1980-talet var däremot motsvarande siffror

Figur 23 Ökning av tätortsarealen 1960–1995 samt därav på åkermark

Figur 24 Åkerareal 1995 och förändring (minskning) i åkerareal 1951–1995. Avser företag med mer än 2 ha åker

endast 4 procent. Under de fem första åren av 1990-talet togs 2 700 ha i anspråk vid tätortsexpansion och förtätning inuti tätorterna. Totalt under perioden 1960–1995 har ca 65 000 ha jordbruksmark tagits i anspråk då tätorterna vuxit. *Figur 23.*

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom jordbruket 1995: 160 000 pers.

Antal jordbruksföretag 1992: 87 300 st

Antal sysselsatta inom trädgårdsnäringen 1995: 3 800 personer

Areal jordbruksmark 1992: 3,56 miljoner hektar, varav åkermark 2,99 och betesmark 0,58 milj ha

Odling av energiskog 1995: 13 600 ha

Värdefulla ängar: 1 993 objekt, 3 356 ha

Värdefulla naturbetesmarker: 16 741 objekt, 195 291 ha

Yrkesmässig odling av trädgårdsväxter 1996: 13 700 ha

Förändring i areal åkermark 1990–1995 i företag med minst 2,1 ha åker: -77 950 ha

Förändring i areal betesmark 1990–1995 i företag med minst 2,1 ha åker: +93 500 ha

Ianspråktagen jordbruksmark vid tätortsexpansion 1960–1995: 65 000 ha, varav 1990–1995: 2 700 ha

2.3 Skogsmark

19 000 sysselsatta inom skogsbruket 1995

Omkring 19 000 personer var 1995 sysselsatta inom skogsbruket. Det betyder att 0,5 procent av de yrkesverksamma fanns inom skogsbruket. Därtill kommer dock ett antal deltidsarbetande, t.ex. lantbrukare med egen skog.

Störst andel sysselsatta inom skogsbruket var det i Jämtlands län med drygt 2 procent av länets sysselsatta. Lägsta andelarna hade storstadsområdena. *Figur 26.*

Årlig tillväxt ca 100 milj. m³sk

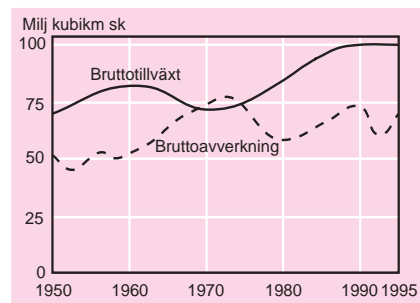
Den årliga totala träd-tillväxten (bruttotillväxten) har under den första delen av 1990-talet legat på 100 milj. m³sk (i skogskubikmetern ingår hela stamvolymen ovan stubbskäret inkl träd-stammens bark), varav ca 96 milj. m³sk på skogsmark och resten på andra ägoslag som t.ex. fjällbarrskog och myrar. Från 1920-talet har tillväxten ökat med

ca 50 procent genom förbättrad skogsvård, tätare skogar, förädlad skogsodlingsmaterial, gödsling, dikning och ökat kvävenedfall.

Uttag 1995/96 drygt 70 milj. m³sk

Hela tillväxten kan dock inte utnyttjas. En del av tillväxten sker t.ex. i skyddade områden som nationalparker eller intill bebyggelse, stränder eller rastplatser där träd sparas ur naturvårdssynpunkt. Det totala uttaget i form av

Figur 25 Bruttotillväxt och bruttoavverkning 1950–1995

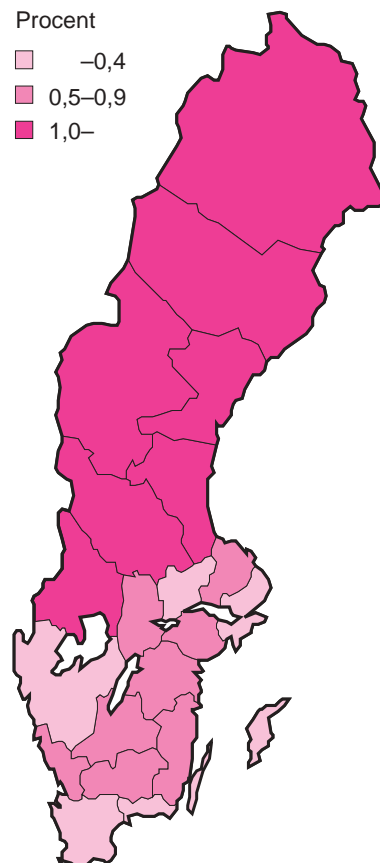

avverkning, röjning, rensning, transport-förluster etc. var avverkningssäsongen 1995/96 ca 71 milj. m³sk. *Figur 25.*

Virkesförrådet drygt 2 900 milj. m³sk

I genomsnitt varierar virkesförrådet i landets skogar från 60 m³sk per ha i norr till mer än 160 i söder. Det totala virkesförrådet på alla ägoslag i hela landet var i början av 1990-talet drygt 2 900 milj. m³sk. Detta är en ökning med mer än 1 000 milj. m³sk sedan 1920-talet.

Figur 26 Andel förvärvsarbetande inom skogsbruk av det totala antalet förvärvsarbetande 1995

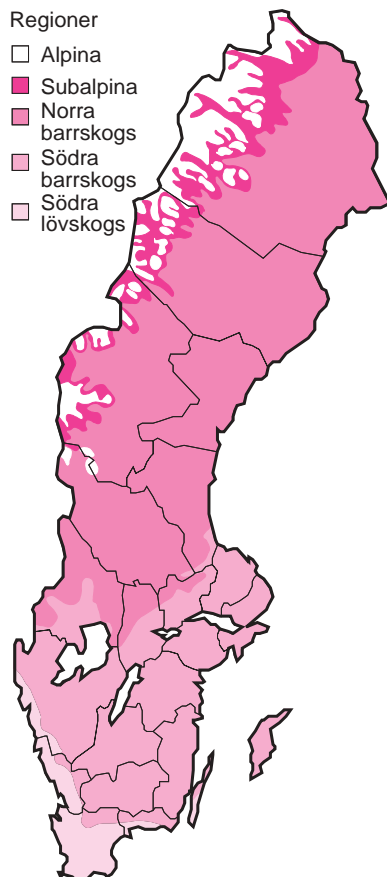

23,4 milj. ha produktiv skog

Det finns i landet 23,4 milj. ha skogsmark, vilket motsvarar 57 procent av landarealen, eller 52 procent av totalarealen inkl. vatten. *Tabell 14*. Därtill kommer 4–5 milj. ha annan trädbeväxt mark där tillväxten är låg, bl.a. ca 1 milj. ha fjällbarrskog och lika mycket fjällbjörkskog. De naturliga skogsregionerna framgår av *figur 27*.

Av skogsmarken var 1995 närmare 790 000 ha (3,4 %) totalskyddad. Denna areal var till största delen s.k. fjällnära skogsmark i nationalparker, naturreservat, domänreservat o. dyl. På ytterligare 540 000 ha (2,3 %) fanns restriktioner p.g.a. närhet till bebyggelse eller vatten, säregen natur e. dyl.

Figur 27 Naturliga skogsregioner

Tabell 14 Skogsmark ca 1995¹⁾

Län	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	321 500	50
Uppsala	401 500	57
Södermanlands	323 500	53
Östergötlands	601 500	57
Jönköpings	752 000	72
Kronobergs	649 500	77
Kalmar	734 500	66
Gotlands	123 000	39
Blekinge	194 500	66
Skåne	382 500	35
Hallands	286 500	53
Västra Götalands	1 300 500	54
Värmlands	1 296 000	74
Örebro	601 000	71
Västmanlands	397 500	63
Dalarnas	2 001 000	71
Gävleborgs	1 492 500	82
Västernorrlands	1 723 000	79
Jämtlands	2 645 500	54
Västerbottens	3 131 500	57
Norrbottnens	4 044 000	41
Hela riket	23 423 500	57

1) Riksskogstaxeringens genomsnitt 1992–1996 plus arealer produktiv skog i skyddade områden 1995.

Definitioner

Skogsmark. Mark som är lämplig för skogsproduktion och ej väsentligen används för annat ändamål. Idealproduktion minst 1 m³sk per ha och år.

Skogskubikmeter, m³sk. I skogskubikmetern ingår hela stamvolymen ovan stubbskäret inkl. trädstammens bark.

Riksskogstaxeringen

Uppgifterna om skogsmarksarealen är i huvudsak hämtade från riksskogstaxeringen. Denna är en stickprovsinventering, vilket medför att uppgifterna är behäftade med stickprovselfel. Även andra fel kan förekomma. Kontroller har visat att arealfelet för riket som helhet ligger under 1 %. Länsuppgifterna kan för mindre skogs-län ha ett medelfel på upp emot 5%.

Här redovisas uppgifter länsvis över skogsmarken. Övriga trädbeväxta ytor ingår i arealer redovisade på annat håll i denna publikation.

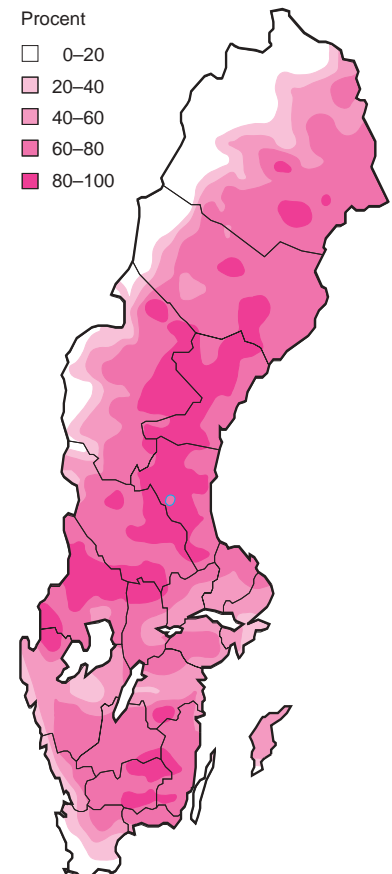
De största skogsarealerna finns i norrlandslänen. *Figur 29*. Andelen skog är högst i Gävleborgs län och Västernorrlands län med 82 respektive 79 procent av landarealen. *Figurerna 30 och 28*.

Uppgifter kommunvis på skogsmark finns i *tabell B 24 och figur B 4 i bilaga*.

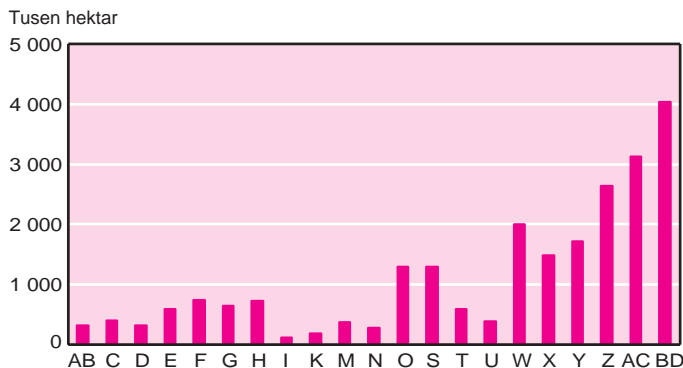
83 procent barrträd

Virkesförrådet på skogsmark består till 83 procent av tall eller gran, 9,5 procent av björk, och resterande procentandelar av annat lövträdslag eller torra träd.

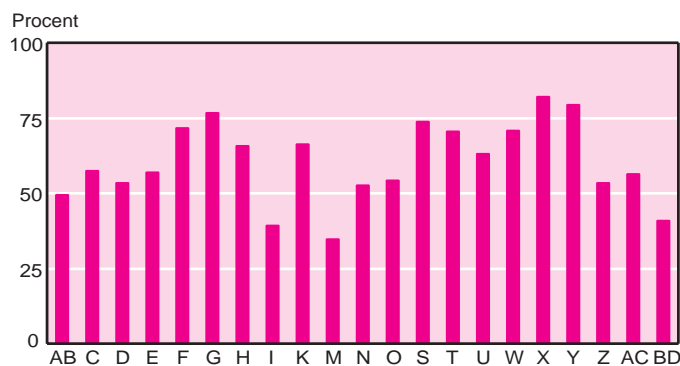
Figur 28 Andel skogsmark av landarealen

Figur 29 Skogsmark länsvis 1995. Tusen ha

Figur 30 Skogsmark länsvis 1995. Procent av landarealen

Nästan hälften av skogsmarken i privat ägo

46 procent av skogsmarken är i privat ägo, 26 procent ägs av aktiebolag och 18 procent av staten inkl. statliga aktiebolag. *Tabell 15.* Förhållandena varierar dock kraftigt över landet. I Norrbottens län äger staten 47 procent, privata 30 och aktiebolag 12 procent. Ägarförhållandena länsvis redovisas i *tabell B 4, bilagan.*

Tabell 15 Ägarförhållanden, skogsmark. Procent

Ägarkategori	Procent
Fysisk person	46
Aktiebolag	26
Staten	18
Kommun	2
Kyrkan	2
Dödsbo	2
Övriga	3
Totalt	100

245 000 företag med skogsmark

Det fanns 1992 totalt 245 200 företag med skogsmark. Av dessa var 179 400 skogsbruksföretag d.v.s. de hade högst 2 ha åkermark. 2 580 företag hade mer

än 400 ha skogsmark, och de ägde tillsammans 56 procent av skogsmarken. *Tabell 16.* 49 600 företag hade högst 5 ha skogsmark. De ägde 0,6 procent av skogsmarken. En redovisning länsvis gällande företagsstorlekar finns i *tabellerna B 5 och B 6, bilagan.*

Tabell 16 Skogsmarkens fördelning på företagsstorlekar 1992. 1 000 ha

Företagsstorlek	1000 ha
0,1– 5,0	143
5,1– 20,0	871
20,1– 50,0	2 031
50,1–100,0	2 495
100,1–200,0	2 565
200,1–400,0	1 800
400,1–	12 418
Totalt	22 323 ¹⁾

1) Areal inom skyddade områden ingår ej

3,4 procent av den produktiva skogsmarken är totalskyddad

1995 var i landet som helhet 788 700 ha produktiv skogsmark totalskyddad och låg i nationalparker, naturreservat eller domänreservat. *Tabell 17.* Arealen motsvarar 3,4 procent av all produktiv skogsmark i landet. I Norrbottens län var ca 11 procent av skogsarealen totalskyddad.

Tabell 17 Totalskyddad skogsmark 1995

Typ av område	Areal, ha
Nationalparker	34 927
Naturreservat	438 772
Säktrat men ej lagstadgat	20 000
Domänreservat	295 000
Totalt	788 700

Den allmänt tillgängliga marken är huvudsakligen skogsmark

Förutom virkesproduktion kan skogen användas för rekreation, naturvård, jakt, skydd och bete. Statistik saknas i stor utsträckning för att beskriva dessa typer av användning av skogsmarken.

Utifrån gjorda undersökningar har grovt beräknats att ca 110 milj. skogsbesök görs i tätortsnära skogar, och "belastningen" per arealenhet på dessa skogar är omkring 250 gånger större än för en genomsnittlig svensk skogsmark. Praktiskt taget alla problem som berör skogsbruk och friluftsliv blir därmed lokaliserade till den tätortsnära skogen. Hur långt ut från tätorten den tätortsnära marken sträcker sig kan naturligtvis diskuteras. Om man lägger olika

breda zoner runt tätorterna från 500 m till 5 km ut från tätortsgränsen beroende på tätorternas storlekar har av SCB gjorda undersökningar visat, att den allmänt tillgängliga marken inom detta tätortsnära område uppgår till ca 1,5 milj. ha, vara ca 1 milj. ha är skogsmark.

Planteringen av contortatall minskar

Sedan omkring 1970 har ca 500 000 ha contortatall planterats främst i Norrland och nordvästra Svealand. Under

1980-talet planterades i genomsnitt per år drygt 33 000 ha. Under perioden 1990–1995 planterades totalt ca 50 000 ha. De senare åren av perioden var planteringen liten.

Skogsarealen ökar

Skogsmarksarealen har ökat bl.a. genom skogsplantering på nedlagd åkermark och på mossar och torvmarker efter dränering. Ett bortfall av skogsmark har också skett vid bl.a. tätortsexpansion, byggande av fritidshus, vä-

gar och kraftledning. Vid tätortsexpansion har sedan 1960 åtgått drygt 50 000 ha skogsmark. En grov beräkning av nettoförändringen av arealen skogsmark sedan 1920-talet ger en ökning av 600–800 tusen ha. En jämförelse över tiden försvåras bl.a. av att definitionen av skogsmark har ändrats något och att, om riksskogstaxeringen används som källa, ett slumtalsfel finns i uppgifterna.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom skogsbruket 1995: 19 000 personer

Antal företag med skogsmark 1992: 245 000 st

Areal skogsmark ca 1995: 23,4 milj ha

Totalskyddad skogsmark 1995: 0,8 milj ha – 3,4 %

Ökning i areal skogsmark sedan 1920-talet: 600–800 tusen ha

2.4 Bebyggd mark och tillhörande mark

2.4.1 Sammanfattning

Den bebyggda arealen uppgick 1995 till 1,12 milj. ha. Detta motsvarade 2,5 procent av rikets totalareal eller 2,7 procent av landarealen. I den bebyggda marken inräknas tillhörande mark som trädgårdar, parkeringsplatser, upplagsytor inom industrin o.s.v. Dock inräknas inte golfbanor, slalombackar, motions-spår och kraftledningsgator.

Drygt 50 procent av den bebyggda marken var bostadsmark i form av permanent- eller fritidsbostäder. 29 procent var mark avsedd för transporter av olika slag. Resterande bebyggda mark fördelade sig på industri, handel o.s.v. till betydligt lägre

procentsatser. *Tabellerna 18 och 19 samt figur 31.* Den bebyggda markens andel av länens arealer framgår av *tabell 6*.

Omkring 30 procent av den bebyggda marken med tillhörande mark låg i tätorterna.

Tätast bebyggt är det i Stockholms län, där hela 14 procent av arealen var bebyggd 1995. Här var också andelen mark med fritidshus i särklass högst. De tre nordligaste länen hade andelar mark avsedd för transporter som var betydligt högre än genomsnittet.

Tabell 18 Bebyggd mark och tillhörande mark 1995. Sammanfattning. Ha

Län	Bostads- mark – perma- nentbo- städer	Fritids- hus	Industri	Handel, och affärs- verk- samhet	Offent- lig ser- vice, fritids- anl m.m. ¹	Trans- porter	Tek- niska anlägg- ningar	Övrig be- byggd mark	Totalt
Stockholms	31 610	34 050	3 975	2 060	5 050	14 250	725	1 800	93 500
Uppsala	13 090	7 400	2 025	490	1 850	7 300	450	2 300	34 900
Södermanlands	11 070	7 700	2 300	510	1 650	7 850	350	1 800	33 250
Östergötlands	16 000	8 400	3 225	730	2 350	11 400	650	3 200	45 950
Jönköpings	14 590	3 550	3 875	710	2 100	12 650	500	3 600	41 550
Kronobergs	10 940	3 100	2 125	480	1 350	8 650	475	2 600	29 700
Kalmar	14 780	6 850	2 975	670	1 850	10 400	650	3 300	41 474
Gotlands	5 080	2 900	525	140	700	2 800	150	1 700	14 000
Blekinge	8 350	2 900	1 375	400	950	4 350	250	1 400	19 950
Skåne	38 820	9 700	9 250	1 930	5 450	22 350	1 150	10 000	98 650
Hallands	14 150	5 350	2 050	640	1 350	7 750	525	3 600	35 400
Västra Götalands	61 790	23 700	13 650	2 770	7 800	32 150	1 550	14 200	157 600
Värmlands	18 450	7 100	2 900	770	2 250	11 950	625	3 700	47 750
Örebro	13 410	5 200	3 825	720	1 650	8 900	500	2 200	36 400
Västmanlands	10 870	4 400	2 950	550	1 450	7 100	350	2 000	29 650
Dalarnas	19 490	10 650	4 650	980	2 250	13 350	775	2 200	54 350
Gävleborgs	16 180	8 000	3 950	840	1 900	11 800	675	2 700	46 050
Västernorrlands	15 030	5 900	2 675	760	2 150	12 900	625	2 700	42 750
Jämtlands	10 290	6 550	1 325	400	1 550	12 450	525	2 200	35 300
Västerbottens	13 420	7 400	3 325	640	2 000	17 750	500	3 400	48 450
Norrbottnens	14 170	7 600	3 575	870	2 100	18 900	550	1 900	49 650
Hela riket	372 620	190 000 ²	76 525	18 060	49 750	330 000 ³	12 450	72 500	1 121 900
Ökning 1990–95	7 600	1–1 500	1,5–2 000	5–700	4–500	10 000	3–400	..	ca 22 000

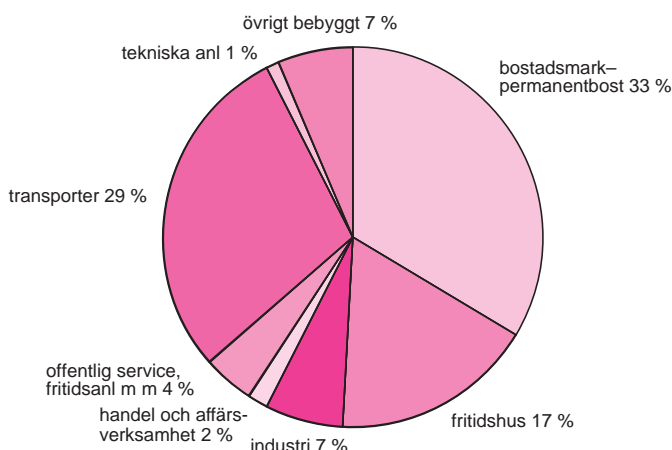
1) Golfbanor, slalombackar och preparerade motions-spår har ej medräknats i den bebyggda arealen.

2) Varav ca 12 000 ha ej länsfördelat.

3) Varav ca 73 000 ha ej länsfördelat.

Tabell 19 Bebyggd mark och tillhörande mark 1995. Sammanfattning. Procent av totalt bebyggt

Län	Bostads- mark – perma- nentbo- städer	Fritids- hus	Industri	Handel, och affärs- verk- samhet	Offent- lig ser- vice, fritids- anl m.m.	Trans- porter	Tek- niska anlägg- ningar	Övrig be- byggt mark	Totalt
Stockholm	33,8	36,4	4,3	2,2	5,4	15,2	0,8	1,0	100
Uppsala	37,5	21,2	5,8	1,4	5,3	20,9	1,3	6,6	100
Södermanlands	33,3	23,2	6,9	1,5	5,0	23,6	1,1	5,4	100
Östergötlands	34,8	18,3	7,0	1,6	5,1	24,8	1,4	7,0	100
Jönköpings	35,1	8,5	9,3	1,7	5,1	30,4	1,2	8,7	100
Kronobergs	36,8	10,4	7,2	1,6	4,5	29,1	1,6	8,7	100
Kalmar	35,6	16,5	7,2	1,6	4,5	25,1	1,6	8,0	100
Gotlands	36,3	20,7	3,8	1,0	5,0	20,0	1,1	12,1	100
Blekinge	41,8	14,5	6,9	2,0	4,8	21,8	1,3	7,0	100
Skåne	39,4	9,8	9,4	2,0	5,5	22,7	1,2	10,1	100
Hallands	40,0	15,1	5,8	1,8	3,8	21,9	1,5	10,2	100
Västra Götalands	39,2	15,0	8,7	1,8	4,9	20,4	1,0	9,0	100
Värmlands	38,6	14,9	6,1	1,6	4,7	25,0	1,3	7,7	100
Örebro	36,8	14,3	10,5	2,0	4,5	24,4	1,4	6,0	100
Västmanlands	36,6	14,8	9,9	1,9	4,9	23,9	1,2	6,7	100
Dalarnas	35,9	19,6	8,6	1,8	4,1	24,6	1,4	4,0	100
Gävleborgs	35,1	17,4	8,6	1,8	4,1	25,6	1,5	5,9	100
Västernorrlands	35,2	13,8	6,3	1,8	5,0	30,2	1,5	6,3	100
Jämtlands	29,2	18,6	3,8	1,1	4,4	35,3	1,5	6,2	100
Västerbottens	27,7	15,3	6,9	1,3	4,1	36,6	1,0	7,0	100
Norrbottnens	28,5	15,3	7,2	1,8	4,2	38,1	1,1	3,8	100
Hela riket	33,2	16,9	6,8	1,6	4,4	29,4	1,1	6,5	100
Ökning 1990–95, % ca	2,0	0,7	0,2	3,5	0,9	3,1	2,9	..	2,0

Figur 31 Den bebyggda markens procentuella fördelning

Tillväxten i bebyggd mark under perioden 1990–1995 kan beräknas till ca 22 000 ha. Detta ger en tillväxt på 2 procent under 5-årsperioden. Golfbanor, slalombackar och motions-spår är inte inräknade i denna areal. Arealökningen för denna typ av anläggningar kan för perioden 1990–1995 beräknas till ca 7 000 ha.

Beträffande beräkningsmetoder och säkerheten i uppgifterna hänvisas till respektive avsnitt i det följande. Källförteckning med sidhänvisning till avsnitt 2.4 "Bebyggd mark och tillhörande mark" återfinns på sidorna 114–116.

2.4.2 Bostadsmark – permanentbostäder

193 000 lägenheter byggda 1990–1995

Fram till 1970 ökade bostadsbyggnandet, och ca 110 000 lägenheter färdigställdes detta år. *Figur 32*. 1995 var produktionen nere i rekordlåga 12 700 lägenheter. Under de fem första åren av 1990-talet byggdes 193 000 lägenheter.

Förändringar i bostadsbeståndet sker också genom ombyggnad, rivning, konvertering samt förändringar mellan permanentboende och fritidsboende. Avgången av lägenheter i rivna flerbostadshus 1990–1995 var ca 6 000 st, och lika många genom modernisering av flerbostadshus. Statistiken är dock relativt ofullständig.

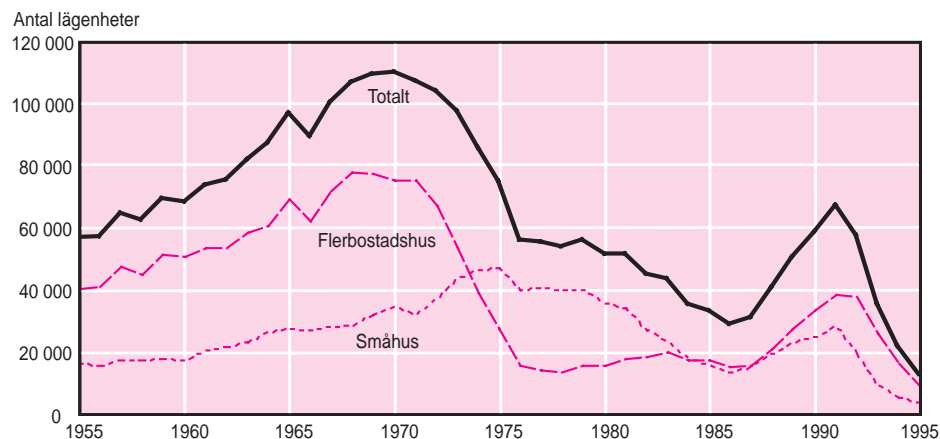
Drygt 4,2 milj lägenheter

Den senaste totalräkningen av bostadsbeståndet utfördes 1990 och antalet lägenheter var då drygt 4 milj, varav närmare 1,9 milj. i småhus och drygt 2,1 milj. i flerbostadshus. För att erhålla 1995 års uppgift i *tabell 20* har under första hälften av 1990-talet byggda småhus och flerbostadshus lagts till 1990 års värden och rivningarna har dragits ifrån. Äldre uppgifter än den för 1995 kommer från bostadsräkningar.

Tabell 20 Antal lägenheter 1945–1995. 1 000-tal

År	Småhus	Flerbostadshus	Totalt
1945	1 124	977	2 102
1960	1 258	1 417	2 675
1965	1 293	1 582	2 875
1970	1 338	1 844	3 181
1975	1 469	2 061	3 530
1980	1 626	2 043	3 670
1985	1 778	2 085	3 863
1990	1 874	2 169	4 043
(1995)	1 940	2 280	4 220

Figur 32 Lägenheter i inflyttningsfärdiga hus 1955–1995

46 procent av lägenheterna fanns 1995 i småhus. Det bor i genomsnitt fler personer per lägenhet i småhusen än i flerbostadshusen, och totalt för landet bor 58 procent i småhus och ca 42 procent i flerbostadshus. De regionala skillnaderna är dock stora. Andel boende i olika boendeformer i tätort resp glesbygd framgår av *tabell B 7, bilaga*.

Drygt 370 000 ha bostadsmark

1995 fanns det ca 372 600 ha mark med permanentbostäder inräknat marken i anslutning till bostäderna som t.ex. trädgårdar och övrigt på tomtmarken, men inte vägar, serviceytor och större grönytor i bostadsområden. Ca 340 000 ha var arealer med småhus, och 32 650 ha med hyres-/flerbostadshus. *Tabell 21 och figur 33*.

Tabell 21 Bostadsarealens fördelning på olika hustyper 1995. Ha

Län	Småhus (permanentbostäder)			Summa	Hyres-/ flerbostadshus	Totalt
	Friliggande en- och två- bostadshus	Rad- och kedjehus	Övrigt			
Stockholms	23 310	2 040	900	26 250	5 360	31 610
Uppsala	11 340	350	190	11 880	1 210	13 090
Södermanlands	9 580	320	130	10 030	1 040	11 070
Östergötlands	13 440	570	260	14 270	1 730	16 000
Jönköpings	12 900	320	220	13 440	1 130	14 590
Kronobergs	10 000	180	220	10 400	540	10 940
Kalmar	13 390	250	240	13 880	900	14 780
Gotlands	4 710	40	130	4 880	200	5 080
Blekinge	7 720	120	70	7 910	440	8 350
Skåne	32 890	1 550	1 080	35 520	3 300	38 820
Hallands	12 770	390	160	13 320	830	14 150
Västra Götalands	54 200	1 470	1 080	56 750	5 060	61 790
Värmlands	16 810	260	190	17 260	1 190	18 450
Örebro	11 660	350	180	12 190	1 220	13 410
Västmanlands	9 270	410	80	9 760	1 110	10 870
Dalarnas	17 470	260	360	18 090	1 400	19 490
Gävleborgs	14 240	280	360	14 880	1 300	16 180
Västernorrlands	13 180	250	80	13 510	1 520	15 030
Jämtlands	9 150	130	290	9 570	720	10 290
Västerbottens	11 860	290	100	12 250	1 170	13 420
Norrbottens	12 640	200	100	12 940	1 230	14 170
Hela riket	323 540	10 030	6 400	339 970	32 650	372 620
Andel av den totala bostadsarealen, procent	86,8	2,7	1,7	91,2	8,8	100

Beräkning av arealen

Uppgifterna om bostadsarealerna är hämtade från fastighets-taxeringarna. De regler som gäller för taxeringen är delvis sådana att en korrekt bild av markens användning inte kan erhållas ur taxeringsmaterialet. Taxeringens arealer grundar sig på tomt/fastighetsgränserna, och betydande arealer vilka inte borde räknas som bostadsmark ingår därför i arealuppgifterna.

Arealer för bostadshus på jordbruksfastighet saknas i taxeringsuppgifterna. Denna areal har uppskattats till 0,3 hektar per sådant bostadshus. Det fanns 245 000 hus taxerade som bostadshus på jordbruksfastighet 1995. 1/3 av dessa hade dock ingen fast befolkning, och användes troligen till fritidsboende.

Arealen för bostadshus med lokaler har schablonmäsigt fördelats på bostadsmark och mark för lokaler.

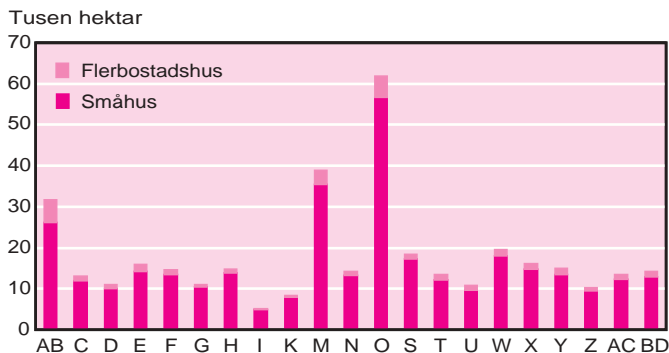
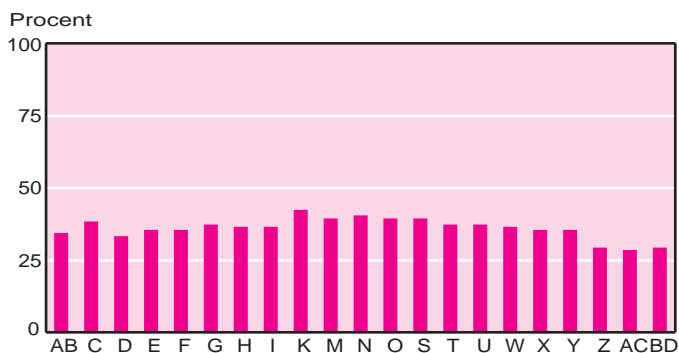
91,2 procent av bostadsmarken användes för småhus och resterande 8,8 procent för hyres-/flerbostadshus. *Tabell 21 och figur 35.* Hänsyn har inte kunnat tas till att ca 60 000 fritidshus används för permanentboende, och att flera hundra tusen hus avsedda för permanentboende saknar fast befolkning och troligen i betydande utsträckning används till fritidsboende.

De regionala skillnaderna i boendet är stora. I Stockholms län upptogs 4,7 procent av landarealen av bostadsmark, i Norrbottens län 0,2 procent.

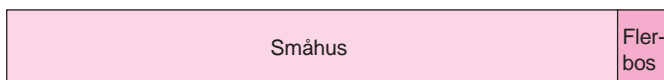
Bostadsarealens fördelning på olika boendeformer länsvis framgår av *tabell B 8, bilagan*.

Permanentbostädernas andel av den totalt bebyggda arealen länsvis framgår av *figur 34*.

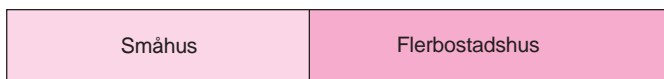
Jämförelse med uppgifter avseende 1990 i tidigare publikation om markanvändningen försvåras bl.a. beroende på att vissa regler för taxeringen har ändrats. Av denna anledning har ett mindre antal bostadshus därvid ej blivit möjliga att skilja ut från annan bebyggelse, och ingår inte i underlaget för tabell 21.

Figur 33 Bostadsareal länsvis 1995. Tusen ha**Figur 34 Bostadsareal 1995. Procent av totalt bebyggt mark****Figur 35 Bostadsmarkens, lägenheternas och de boendes fördelning på hustyp**

Bostadsmarkens fördelning på hustyp 1995

Lägenheternas fördelning på hustyp 1995

De boendes fördelning på hustyp 1995

Figur 36 Bostadsmarkens, lägenheternas och de boendes fördelning på glesbygd och tätort

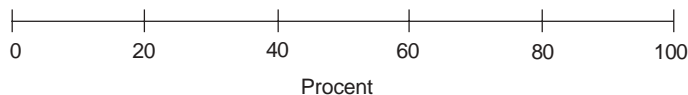
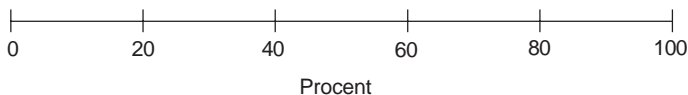
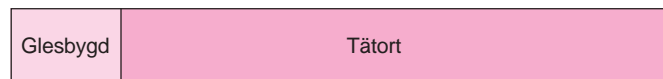
Bostadsmarkens fördelning på glesbygd och tätort 1995

Lägenheternas fördelning på glesbygd och tätort 1995

De boendes fördelning på glesbygd och tätort 1995

Fysiska personer äger 96 procent av marken med småhus och 12 procent av marken med flerbostadshus

Småhusmarken ägs till 96 procent av fysiska personer, flerbostadshusmarken till 12 procent. *Tabell 22.* Den vanligaste ägandeformen för marken med flerbostadshusen är Svenskt AB med 42 procent. Här ingår de flesta allmännyttiga bostadsföretagen. Ekonomiska föreningar och bostadsrättsföreningar äger 18 procent av marken med flerbostadshus.

Tabell 22 Ägarförhållanden, bostadsmark 1994/96. Procent

Ägarkategori	Småhus	Flerbostadshus
Fysisk person	96	12
Svenskt AB	1	42
Stat/kommun/landsting	0	10
Ek förening inkl bostadsrättsför	0	18
Stiftelser	0	8
Övriga och okänt	2	10
Totalt	100	100

55–65 procent av bostadsmarken ligger i tätorter

SCBs undersökning av markanvändningen i tätorter visar att det 1995 fanns drygt 180 000 ha bostadsmark i tätorterna. Avgränsningen av bostadsmark i denna undersökning är dock snävare än den som tillämpas i fastighetstaxeringarna – tabell 21 – varför en direkt jämförelse inte är möjlig. En något mera likartad bedömning skulle grovt räknat troligen ge som resultat att mellan 55 och 65 procent av bostadsmarken ligger i tätort. *Figur 36*. Denna reellt osäkra procentsats medför en öklar gräns mellan Glesbygd och Tätort i figuren.

10 gånger fler lägenheter per ha i flerbostadshus än i småhus

Utifrån samma SCB-undersökning och uppgifterna om boendet i FoB-90 kan konstateras att det i tätorterna finns i

genomsnitt närmare 10 gånger så många lägenheter i flerbostadshus per ha som i småhus. Det finns 85 lägenheter per ha i flerbostadshus mot 9 i småhus. *Tabell*

Tabell 23 Genomsnittligt antal boende, lägenheter och rumsenheter per ha bostadsmark i tätorter.

	Småhus	Flerbostadshus
Antal boende	25	141
Antal lägenheter	9	85
Antal rumsenheter ¹	50	288

1) Rumsenhet=rum eller kök.

Tabell 24 Genomsnittlig areal bostadsmark per lägenhet i tätorter, m²

	Småhus	Flerbostadshus
Stockholm, Göteborg och Malmö	1 064	89
Övriga tätorter	1 122	135
Totalt rikets tätorter	1 115	118

lerna 23 och 24. Antal boende per hektar bostadsmark totalt 1995 redovisas i *tabell B 9, bilaga*.

Bostadsarealen ökade 7 600 ha 1990–1995

Bostadsarealen i tätorterna ökade 1990–1995 med ca 6 500 ha, varav småhusen svarade för 4 900 ha och flerbostadshusen för 1 600 ha. Drygt 20 procent av villorna som bygdes under perioden tillkom utanför tätorter, varför den totala ökningen i areal med småhus kan uppskattas till ca 6 000 ha. Ytterst få flerbostadshus byggs utanför tätort. Totala arealökningen 1990–1995 med bostadsmark blir därmed 7 600 ha. Också en viss avgång av bostadsmark skedde genom att permanentus, speciellt f.d. lantbruksbostäder, blir fritidshus. Någon beräkning av storleken av denna areal har inte gjorts i detta sammanhang.

Snabbfakta

	Småhus	Flerbostadshus	Totalt
Antal lgh 1995, milj	1,94	2,28	4,22
Byggda lgh 1990–95, tusen	66	127	193
Bostadsareal 1995, tusen ha	340	33	373
Förändr i bostadsareal 1990–1995, ha	+6 000	+1 600	+7 600

2.4.3 Mark med fritidshus

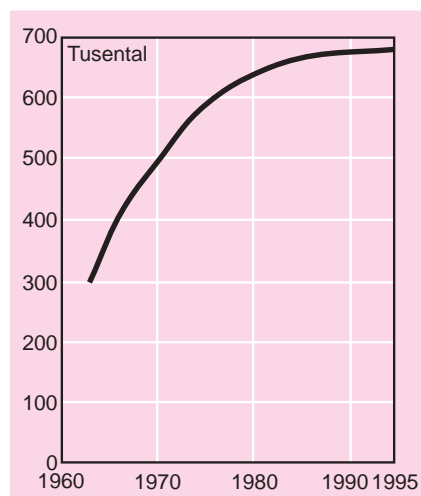

Omkring 680 000 fritidshus 1995

Antalet fritidshus har mellan 1963 (då den första räkningen gjordes) och 1995 ökat från ca 300 000 till ca 680 000. Ökningstakten har dock stadigt avtagit under perioden. Den årliga tillväxten var ca nio procent i början av 1960-talet, men är nu nere i under en procent. *Figur 37.*

Tillväxten sker förutom genom nyproduktion också genom omvandling av permanentbostäder till fritidshus. Samtidigt sker dock, speciellt i storstädernas närhet, en omvandling av fritidshus till permanentbostäder. Denna omvandling är svår att statistiskt beskriva, eftersom någon ändring i taxeringsregistret sällan sker av denna orsak. Ca 10 procent av fritidshusen förefaller dock att användas till permanentboende. Ett betydligt större antal småhus avsedda för permanentboende saknar å andra sidan fast befolkning. I vilken utsträckning dessa används till fritidsboende eller endast är tillfälligt obodda är dock oklart.

Figur 37 Antal fritidshus 1963–1995

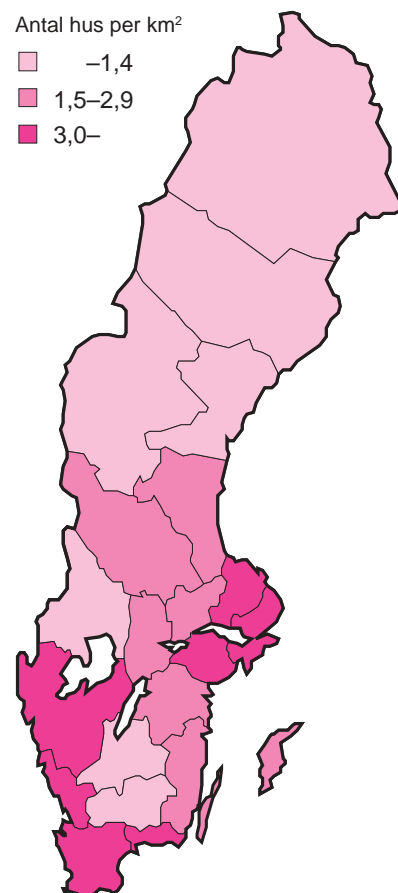
Ca 200 000 fritidshus ligger inom 100 m från vatten

Tätast ligger fritidshusen i Stockholms län med 16 fritidshus per km². Glesast

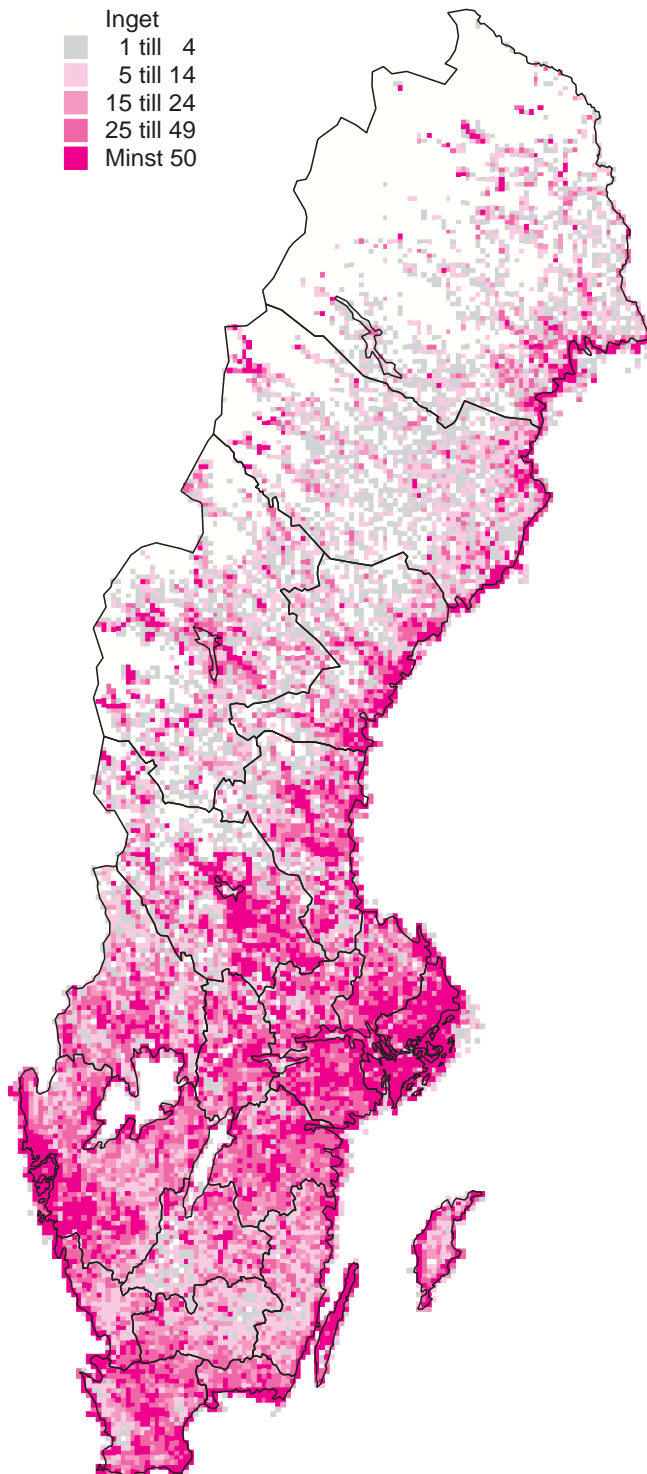
är det i Norrbottens län med 0,3 hus per km². Genomsnittet för riket är 1,6 hus per km² land. Den länsvisa fördelningen framgår av *figur 38*. En mera detaljerad redovisning av fritidshusens geografiska fördelning ges i *figur 39*.

Utifrån uppgifter i samband med fastighetstaxeringarna och vissa undersökningar SCB har utfört gällande strandnära bebyggelse (se avsnitt 3.5 Kust och insjöstränder) kan uppskattas att närmare 200 000 fritidshus ligger inom 100 m från kust eller insjö. Strandskyddsbestämmelserna gäller för detta område.

Figur 38 Antal fritidshus per km² land 1995.

Figur 39 Antal fritidshus per 5x5 km-rutor 1995

Drygt 190 000 ha mark med fritidshus

1995 fanns det lite mer än 190 000 ha mark med fritidshus i landet. Detta utgjorde närmare en halv procent av landarealen. De största arealerna med fritidshus återfanns i Stockholms, Västra Götalands och Dalarnas län. I dessa tre län fanns 38 procent av den totala fritidshusarealen. *Tabell 25 och Figur 40.* Arealuppgifterna kommer från fastighetstaxeringarna och grundar sig på storleken av tomterna/fastigheterna. En stor fritidstomt ingår därför i sin helhet i arealuppgiften även om endast en del av arealen kan sägas vara "mark för fritidshus". Hänsyn har inte kunnat tas till att ca 60 000 fritidshus förefaller användas till permanentboende, och mer än hundra tusen hus

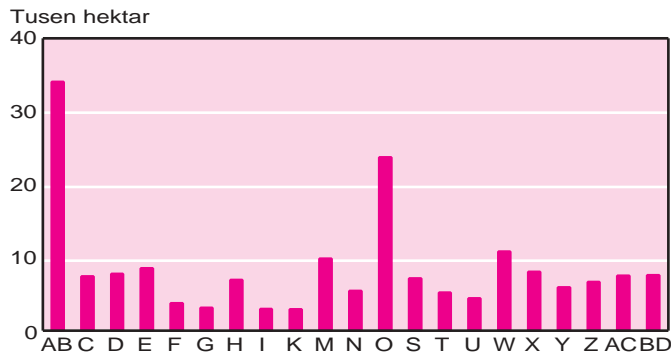
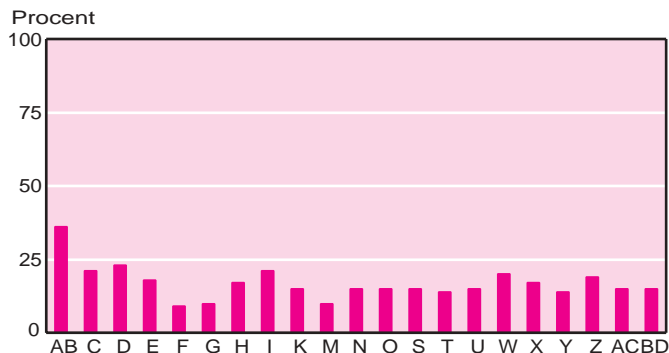
Tabell 25 Mark med fritidshus 1995. Antal och areal

Län	Antal	Areal, ha
Stockholms	102 000	34 050
Uppsala	21 100	7 400
Södermanlands	27 700	7 700
Östergötlands	28 800	8 400
Jönköpings	13 500	3 550
Kronobergs	9 650	3 100
Kalmar	26 600	6 850
Gotlands	9 050	2 900
Blekinge	12 050	2 900
Skåne	43 850	9 700
Hallands	26 200	5 350
Västra Götalands	79 300	23 700
Värmlands	23 650	7 100
Örebro	17 050	5 200
Västmanlands	15 000	4 400
Dalarnas	44 300	10 650
Gävleborgs	30 200	8 000
Västernorrlands	24 350	5 900
Jämtlands	27 200	6 550
Västerbottens	29 700	7 400
Norrbottnens	27 400	7 600
Hela riket	638 650 ¹⁾	178 400 ¹⁾

1) Avser hus taxerade som fritidshus. Vid jämförelse med tidigare undersökningar utförda av LMV kan konstateras att ett visst bortfall av fritidshus förekommer i fastighetstaxeringarna. Det totala antalet fritidshus 1995 kan därför uppskattas till ca 680 000 och arealen till drygt 190 000 ha.

Beräkning av antal och arealer

Beräkningarna är gjorda utifrån fastighetstaxeringarna. Taxeringarnas uppläggning gör dock att exakta uppgifter om fritidshusbeståndet och förändringar i detta inte kan erhållas. En viss osäkerhet finns till följd av detta i tabelluppgifterna.

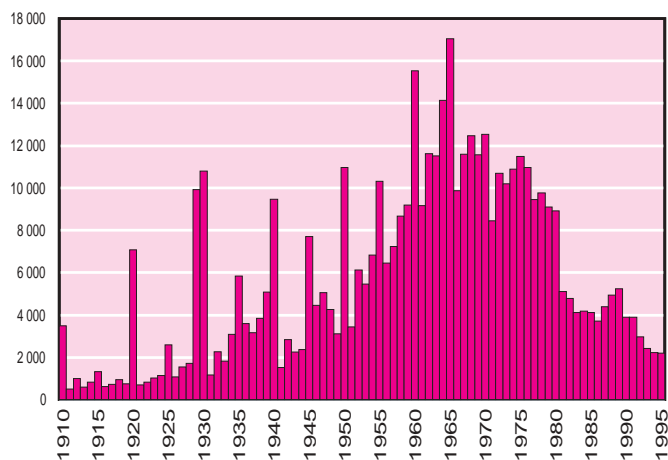
Figur 40 Mark med fritidshus länsvis 1995. Tusen ha**Figur 41 Mark med fritidshus 1995. Procent av totalt bebyggd mark**

avsedda för permanentboende saknar fast befolkning och troligen i betydande utsträckning används till fritidsboende

Antalet fritidshus 1963 och ett antal mellanliggande år fram till 1995 redovisas i *tabell B 10, bilagan*.

De flesta fritidshusen byggdes på 1960-talet

Under 1960-talet byggdes ca 20 procent av nuvarande fritidshusbestånd. *Figur 42*. Så lågt som byggandet var i mitten av 1990-talet har det inte varit sedan början av 1940-talet. Utöver de hus som redovisas i diagrammet finns det ca 90 000 med byggnadsår före 1910.

Figur 42 Fritidshusbeståndet 1995 efter byggnadsår¹⁾

1) Det finns ca 90 000 fritidshus med byggnadsår före 1910.

Ca 1/3 av fritidshusen på Gotland ägs av boende på ön

Det finns ca 9 000 fritidshus på Gotland, och ca 1/3 av dessa ägs av personer som också permanentbor på Gotland. *Figur 43*. Den andra stora ägaregruppen till fritidshusen på Gotland är boende i Stor-Stockholm.

Av de ca 10 000 fritidshusen som finns på Öland ägs ca 15 procent av permanentboende på Öland. Också här är stockholmarna en stor ägaregrupp, men också många boende i Småland äger fritidshus på Öland. *Figur 43*.

150 000 fritidshus ägs av boende i Stor-Stockholm

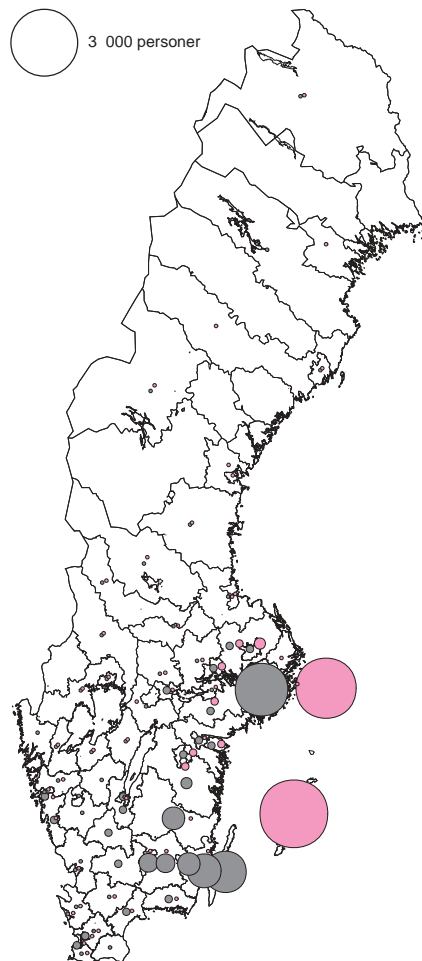
Stor-Stockholm består av 22 kommuner i Stockholmsområdet med närmare 1,5 milj invånare. 150 000 fritidshus, dvs närmare 1/4 av alla fritidshus i landet, ägs av personer boende i Stor-Stockholm. Fördelningen av dessa fritidshus framgår av *figur 44*. Som synes finns de representerade över så gott som hela landet.

Stor-Göteborg består av 11 kommuner i Göteborgsområdet med närmare 0,8 milj invånare. 42 000 fritidshus, dvs ca 8 procent av alla fritidshus i landet, ägs av personer boende i Stor-Göteborg. Fördelningen av dessa hus framgår av *figur 45*. En stark koncentration till Västkusten föreligger.

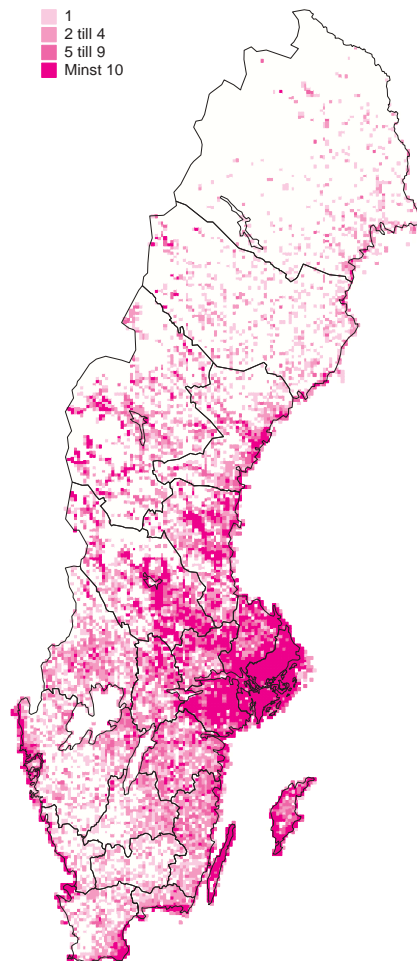
1 000–1 500 ha arealökning på 5 år

Utifrån fastighetstaxeringarna kan en exakt uppgift om utvecklingen av antalet fritidshus och mark för dessa inte erhållas. Med stöd av registret har dock ökningen i antalet fritidshus mellan 1990 och 1995 uppskattas till ca 10 000 stycken och medföljande arealökning till 1 000–1 500 ha.

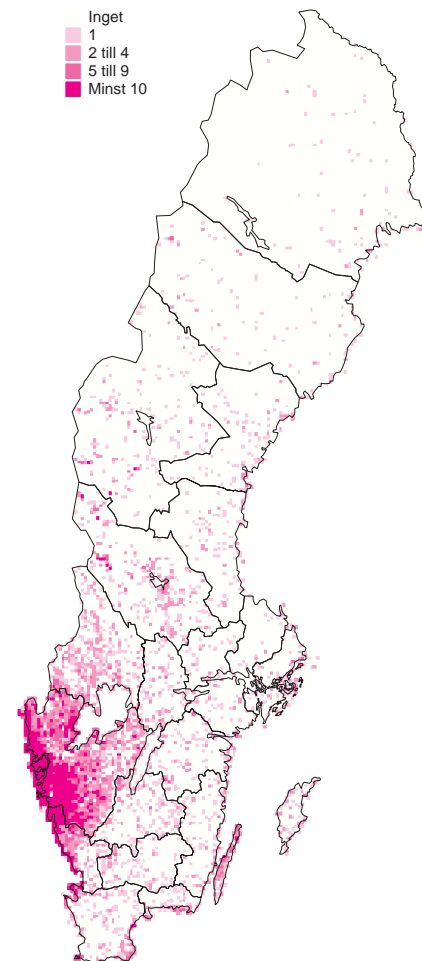
Figur 43 Bostadsort för ägare med fritidshus på Gotland (färgad cirkel) resp på Öland (grå cirkel). Redovisat på postnr-omr på 2-siffernivå

Figur 44 Fritidshus på 5x5 km-rutor ägda av personer boende i Stor-Stockholm

Figur 45 Fritidshus på 5x5 km-rutor ägda av personer boende i Stor-Göteborg

Snabbfakta

Antal fritidshus 1995: ca 680 000 st

Förändring i antal fritidshus 1990–1995: +10 000 st

Mark med fritidshus 1995: drygt 190 000 ha

Förändring i mark med fritidshus 1990–1995: +1 000–1 500 ha

2.4.4 Mark med tillverkningsindustri

Närmare 20 procent industrisysselsatta

1995 arbetade inom tillverkningsindustrin 756 000 personer. Detta innebär att 19,7 procent av de förvärvsarbetande återfanns inom tillverkningsindustrin. Antalet sysselsatta inom industrins olika delområden framgår av *tabell 26*.

Det fanns 1995 drygt 47 000 arbetsställen inom tillverkningsindustrin. 72 procent av arbetsställena hade färre än 5 anställda. 2,6 procent hade mer än 100 anställda. Inom de senare fanns dock 55 procent av de sysselsatta.

Antalet industrisysselsatta minskade med ca 150 000

Minskningen i antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin mellan 1990 och 1995 var dramatisk, och uppgick till ca 150 000. Minskning förekom i samtliga län. Kraftigast var minskningen i Östergötlands län med 22 procent.

Tabell 26 Antal anställda och arbetsställen inom tillverkningsindustrin 1995. 1 000-tal

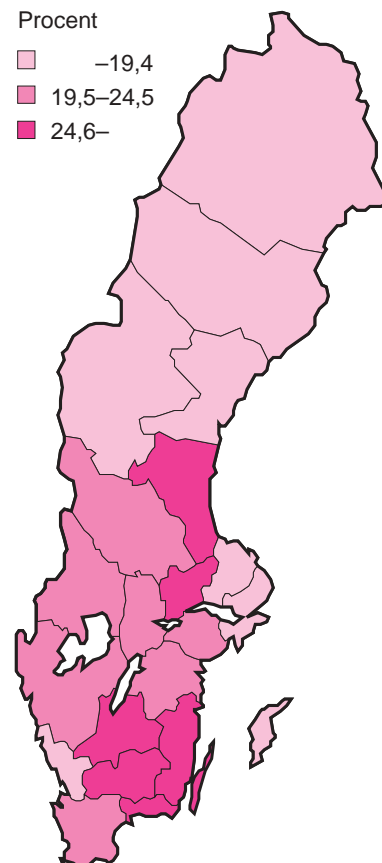
Bransch	Syssel-	Arbets-
	satta	ställen
Livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksind	70,9	2,7
Textil-, beklädnads-, läder- o lädervaruind	17,6	2,8
Trävaruind	39,9	5,0
Massa-, pappers-, o pappersvaruind	47,2	0,5
Förlag; grafisk o annan reproduktionsind	59,9	7,9
Kem ind, petroleumind	39,6	0,9
Gummivaru-, plast- o plastvaruind	25,9	1,5
Jord- o stenvaruind	18,9	1,6
Metallverk o metallvaru	116,0	9,2
Maskinind	103,7	5,0
Ind för el- o optikerprod	92,8	4,2
Transportmedelsind	93,8	1,8
Övrig tillverkn.ind	29,8	3,9
Totalt	756,0	47,4

Jönköpings, Kronobergs och Gotlands län kom lindrigast undan med minskningar på 10 procent och därunder.

Drygt 30 procent industrisysselsatta i Jönköpings län

30,5 procent av de förvärvsarbetande i Jönköpings län var 1995 anställda inom tillverkningsindustrin. I Stockholms län var motsvarande andel endast 12,0 procent. *Figur 46*. Det största antalet sysselsatta fanns i Västra Götalands län – ca 147 000 personer.

Figur 46 Andel förvärvsarbetande inom tillverkningsindustrin av det totala antalet förvärvsarbetande 1995

Ca 76 500 ha mark med industrier

Industrin upptog 1995 en areal på totalt ca 76 500 hektar. *Tabell 27*. Upplagsytor, ytor för lagerbyggnader och parkeringsfält ingår. Uppgifterna är hämtade från register, och det är troligt att också ganska stora ytor som inte direkt används i verksamheten, såsom reservmark, överbliven mark, impediment o.dyl, ingår. Mark som i taxeringen är angiven som tomtmark (obebyggd) för industri ingår dock inte.

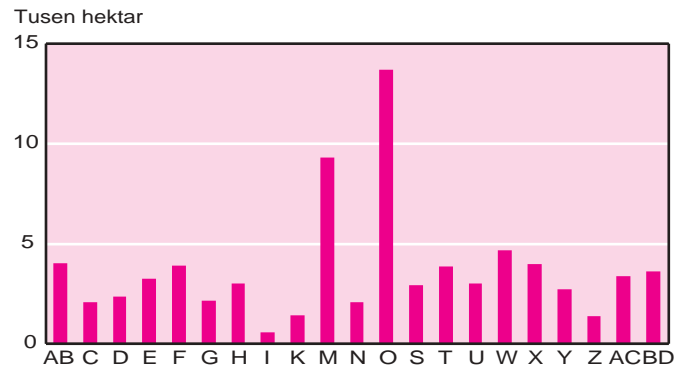
Enligt SCBs undersökning om markanvändningen i tätorter 1995 låg närmare 40 000 ha av marken med industrier i tätorterna.

Den största arealen mark med industrier finns i Västra Götalands län, den lägsta i Gotlands län. *Tabell 27 och figur 47*.

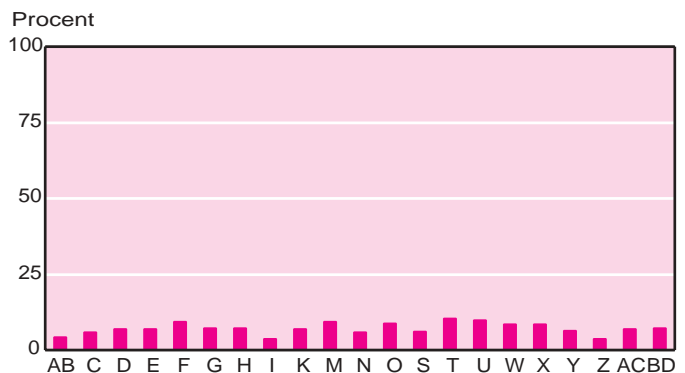
Tabell 27 Mark med industrier 1995

Län	Areal, ha
Stockholms	3 975
Uppsala	2 025
Södermanlands	2 300
Östergötlands	3 225
Jönköpings	3 875
Kronobergs	2 125
Kalmar	2 975
Gotlands	525
Blekinge	1 375
Skåne	9 250
Hallands	2 050
Västra Götalands	13 650
Värmlands	2 900
Örebro	3 825
Västmanlands	2 950
Dalarnas	4 650
Gävleborgs	3 950
Västernorrlands	2 675
Jämtlands	1 325
Västerbottens	3 325
Norrbottens	3 575
Hela riket	76 525

Figur 47 Mark med industrier länsvis 1995. Tusen ha

Figur 48 Mark med industrier 1995. Procent av totalt bebyggd mark

1 500–2 000 ha ny mark med industrier 1990–1995

Utifrån SCBs undersökning om förändringarna i markanvändning i tätorter 1990–1995 kan det totala tillskottet av mark med industrier i landet som helhet under denna period beräknas till 1 500–2 000 ha. Avgången i form av nedlagda industrier är inte känd.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom tillverkningsind 1995: 756 000 pers

Förändring 1990–1995: -150 000 personer

Mark med tillverkningsindustri 1995: 76 500 ha

Förändring i mark med industri 1990–1995: +1 500–2 000 ha

2.4.5 Mark med handel och affärsverksamhet m m

1/4 sysselsatta inom handel och affärsverksamhet m m 1995

I denna klass ingår handel och affärsverksamhet med tillhörande kontorsverksamhet och lager, bank- och försäkringsverksamhet, restaurang och hotellrörelse, fastighetsbolag, dataföretag samt reparationsverksamhet.

Antal sysselsatta 1995 inom dessa områden var 952 000, vilket var ca 25 procent av den totala sysselsättningen i landet. Den i särklass högsta andelen sysselsatta fanns i Stockholms län med 35 procent av de totalt sysselsatta i länet. Lägsta andelen hade Gotlands län. *Figur 49.*

Minskning med 113 000 personer mellan 1990 och 1995

Antalet sysselsatta inom handel och affärsverksamhet m.m. minskade med 113 000 personer under de fem första åren av 1990-talet. Detta motsvarar en 11-procentig minskning. Andelen sys-

selsatta inom dessa näringsgrenar av totala sysselsättningen var dock i stort sett densamma 1990 och 1995.

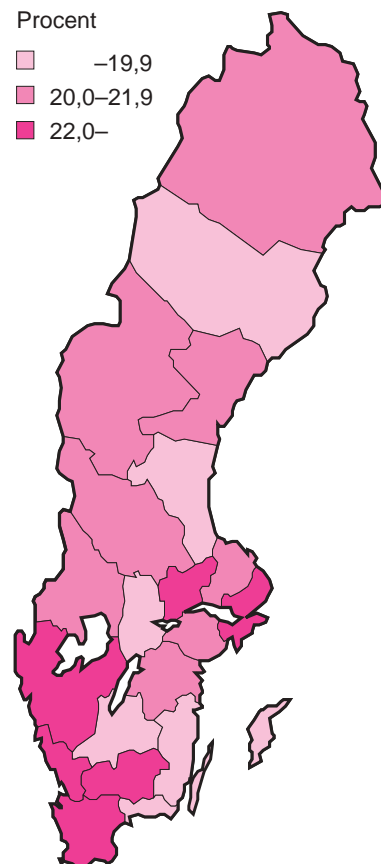
Kraftigast procentuell minskning i Uppsala län

I samtliga län minskade de anställda inom här nämnd verksamhet mellan 1990 och 1995. Procentuellt sett var nedgången kraftigast i Uppsala län med 27 procent, följt av Hallands län med 24 procent. Svagaste minskningen hade Stockholms län med 3 procent.

Ca 18 000 ha mark med handel och affärsverksamhet m m

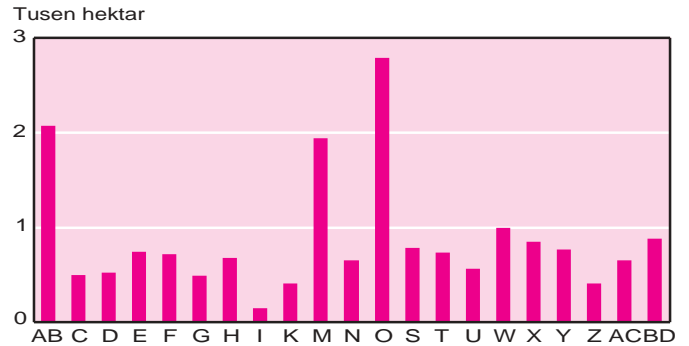
Enligt den beräkning som beskrivs under "Beräkning av arealen" nästa sida upptog handel och affärsverksamhet m.m. 1995 en yta av 18 060 ha. Den högsta arealen återfinns i Västra Götalands län. *Tabell 28 och figur 50.*

Figur 49 Andel förvärvsarbetsande inom handel och affärsverksamhet m m av det totala antalet förvärvsarbetsande 1995

Tabell 28 Mark med handel och affärsverksamhet m.m. 1995

Län	Areal, ha
Stockholms	2 060
Uppsala	490
Södermanlands	510
Östergötlands	730
Jönköpings	710
Kronobergs	480
Kalmar	670
Gotlands	140
Blekinge	400
Skåne	1 930
Hallands	640
Västra Götalands	2 770
Värmlands	770
Örebro	720
Västmanlands	550
Dalarnas	980
Gävleborgs	840
Västernorrlands	760
Jämtlands	400
Västerbottens	640
Norrbottens	870
Hela riket	18 060

Figur 50 Mark med handel och affärsverksamhet m.m. länsvis 1995. Tusen ha**Beräkning av arealen**

SCB-undersökningar av markanvändningen inom tätorter har visat att arealen som används för handel och affärsverksamhet m.m. i genomsnitt är ett par tre procent av tätortsytan. En jämförelse utifrån fastighetstaxeringsuppgifter ger liknande procentsiffror. Vid beräkningen av arealen i tabell 28 har som värde därför använts tre procent av tätortsytan i resp. län. För areal utanför tätorterna har antagits att en handel och affärsverksamhet m.m. genereras som i relation till befolkningsantalet ligger på en nivå något lägre än den innanför tätorterna.

Arealökning på 500–700 ha mellan 1990 och 1995

Utifrån SCBs undersökning om förändringarna i markanvändningen i tätorterna under de första fem åren på 1990-talet kan bedömningen göras att ökningen av handel och affärsverksamheten under denna period var i storleksordningen 500–700 ha. Samtidigt har dock en viss avgång skett t.ex. genom nedläggning av affärer på landsbygden.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom handel m.m. 1995: 952 000 pers
 Förändring 1990–1995: -113 000 personer
 Mark med handel o affärsverks 1995: ca 18 000 ha
 Förändring i mark med handel m m 1990–1995:
 + 500–700 ha

2.4.6 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar

Ca 7 500 ha i arealökning mellan 1990 och 1995

Utifrån SCBs undersökning om förändringarna i markanvändningen i tätorterna samt fastighetstaxeringarna samt uppgifter från bl.a. Golförbundet kan förändringen i mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar mellan 1990 och 1995 beräknas till en ökning på ca 7 500 ha. Av detta svarade utbyggnaden av golfbanor, slalombackar och motionsspår för allt utom ca 500 ha.

Figur 51 Andel förvärvsarbetande inom offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet av det totala antalet förvärvsarbetande 1995

1,39 milj sysselsatta inom offentlig förvaltning och service samt fritidsverksamhet 1995

I denna klass ingår mark med offentlig förvaltning, skolor, vårdbyggnader, barndaghem, byggnader som används för kulturella ändamål såsom teatrar, biografier, museer och liknande. Vidare inräknas arealer för kyrkor och andra byggnader för religiös verksamhet, kyrkogårdar, prästgårdar, samt byggnader som används för rättsvård, ordning och säkerhet, fritidsgårdar, bad, sport- och idrottsanläggningar m.m.

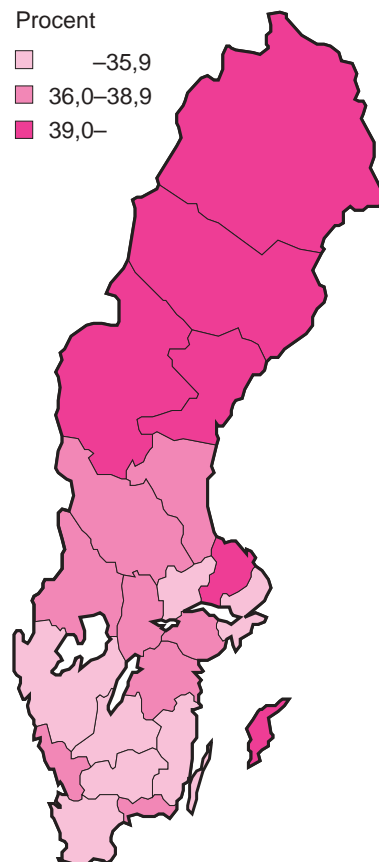
Antal sysselsatta inom dessa områden var 1995 1,39 milj, vilket var ca 36 procent av den totala sysselsättningen. Den högsta andelen sysselsatta fanns i Jämtlands län med 47 procent av de totalt sysselsatta i länet. Lägst var andelen i Jönköpings län med 32 procent. *Figur 51.* Absolut sett återfanns det största antalet sysselsatta inom denna sektor i Stockholms län med 285 000, och det lägsta antalet i Gotlands län med 10 800.

10 procents minskning av de sysselsatta 1990–1995

Totalt sett minskade antalet sysselsatta inom offentlig förvaltning m.m. med ca 155 000 personer 1990–1995. Detta motsvarar en minskning med 10 procent. Minskning i antalet sysselsatta skedde i samtliga län.

Ca 87 000 ha mark

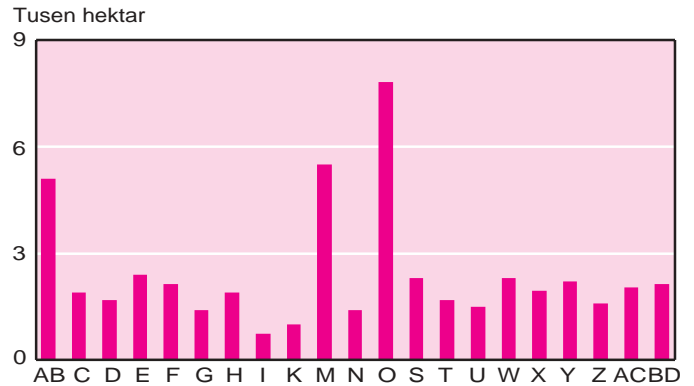
Totalt åtgick 1995 ca 87 000 ha mark till offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar. *Tabell 29 och figur 52.* Ca 37 000 ha av detta svarade golfbanor, slomanläggningar samt preparerade motions- och skidspår för. Övriga fritidsanläggningar svarade för 12 300 ha.

Tabell 29 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar 1995. (Observera att arealen för golfbanor och slalomanläggningar inte är länsfördelad)

Län	Areal, ha
Stockholms	5 050
Uppsala	1 850
Södermanlands	1 650
Östergötlands	2 350
Jönköpings	2 100
Kronobergs	1 350
Kalmar	1 850
Gotlands	700
Blekinge	950
Skåne	5 450
Hallands	1 350
Västra Götalands	7 800
Värmlands	2 250
Örebro	1 650
Västmanlands	1 450
Dalarnas	2 250
Gävleborgs	1 900
Västernorrlands	2 150
Jämtlands	1 550
Västerbottens	2 000
Norrbottnens	2 100
Hela riket	49 750
varav	
Bad- och sportanläggningar	12 300
Undervisning	11 500
Ecklesiastik	11 000
Vård	8 200
därtill	
Golfbanor, slalomanläggningar, prep. motionsspår	ca 37 000
Totalt off. förvaltn, off. service och fritidsanlägg.	ca 87 000

Figur 52 Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar (exkl. golfbanor, slalombackar och motionsspår) länsvis 1995. Tusen ha

Beräkning av arealen

Arealuppgifterna för mark med byggnader och anläggningar avsedda för offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet exkl. golfbanor och slalomanläggningar har hämtats från fastighetstaxeringar. Fastighetsarealerna är ofta betydligt större än den areal som aktivt används för verksamheten, och kontroll av arealuppgiften för stora fastigheter har därför delvis skett. I övrigt har som största areal för verksamheten på en fastighet satts 3 hektar, utom för begravningsplatser inom "Ecklesiastik" där i taxeringsregistret angiven areal har accepterats.

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsverksamhet 1995: 1,39 milj pers
 Förändring 1990–1995: - 155 00 personer
 Mark med off. förvaltning, off. service och fritidsanläggningar 1995: ca 87 000 ha varav
 med golfbanor, slalombackar o motionsspår: ca 37 000 ha
 Förändring i markåtgång 1990–1995: + 7 500 ha
 varav golfbanor, slalombackar o motionsspår ca 7 000 ha

2.4.7 Mark använd för transporter

43 000 mil vägar på 280 000 ha

Totalt fanns det 1995 ca 43 000 mil vägar och gator, vilka upptog en areal av ca 280 000 ha. 1 470 mil på 34 930 ha var europavägar och riksvägar och 8 330 mil på 91 220 ha var länsvägar. Övriga gator och vägar inkl. skogsbilvägar utgjorde ca 33 000 mil och upptog ca 153 000 ha. Dessa gator och vägar är dock inte möjligt att fullt ut redovisa länsvis. *Tabell 32 och figur 53.*

Närmare 11 000 km järnväg på drygt 36 000 ha

SJ:s och det enskilda järnvägsnätets banlängd var 1995 ca 1 118 mil. Järnvägsnätet med tillhörande anläggningar

Oförändrade personkm och minskad godsmängd sedan 1990

I mark använd för transporter ingår här mark för vägar, järnvägar, flygplatser och hamnar, däremot inte mark för post- och telekommunikationer eller mark för terminaler av olika slag, parkeringsplatser, parkeringshus, linbanor, transporter i rörsystem m.m. Sådan mark finns till största delen medräknad i arealer redovisade på annat håll i denna publikation.

Antalet personkm var oförändrat mellan 1990 och 1995 – 110 miljarder. *Tabell 30.* I värdena ingår inte utländska turistresor i Sverige eller svenskars resor i utlandet. Till de 110 miljarderna kan läggas 2,2 miljarder personkm till fots.

Det inhemska godstransportarbetet ökade obetydligt mellan 1990 och 1995. Den transporterade godsmängden sjönk dock, till stor del beroende på det minskade byggandet i landet. *Tabell 31.*

Tabell 30 Persontransportarbete (exkl. gångtrafik) 1900–1995

År	Miljarder personkm	Mil per invånare	Färdmedelsfördelning, %	Färdmedelsfördelning, %				
				bil	järnväg	buss	sjö	flyg
1900	1,2	23	5	70	5	20	0	0
1950	22	308	28	30	21	1	0	20
1960	47	628	71	11	10	0	0	8
1970	70	870	79	7	9	0	1	4
1980	87	1 051	76	8	10	0	2	4
1990	110	1 281	78	7	9	0	3	3
1995	110	1 242	75	6	9	0	7	3

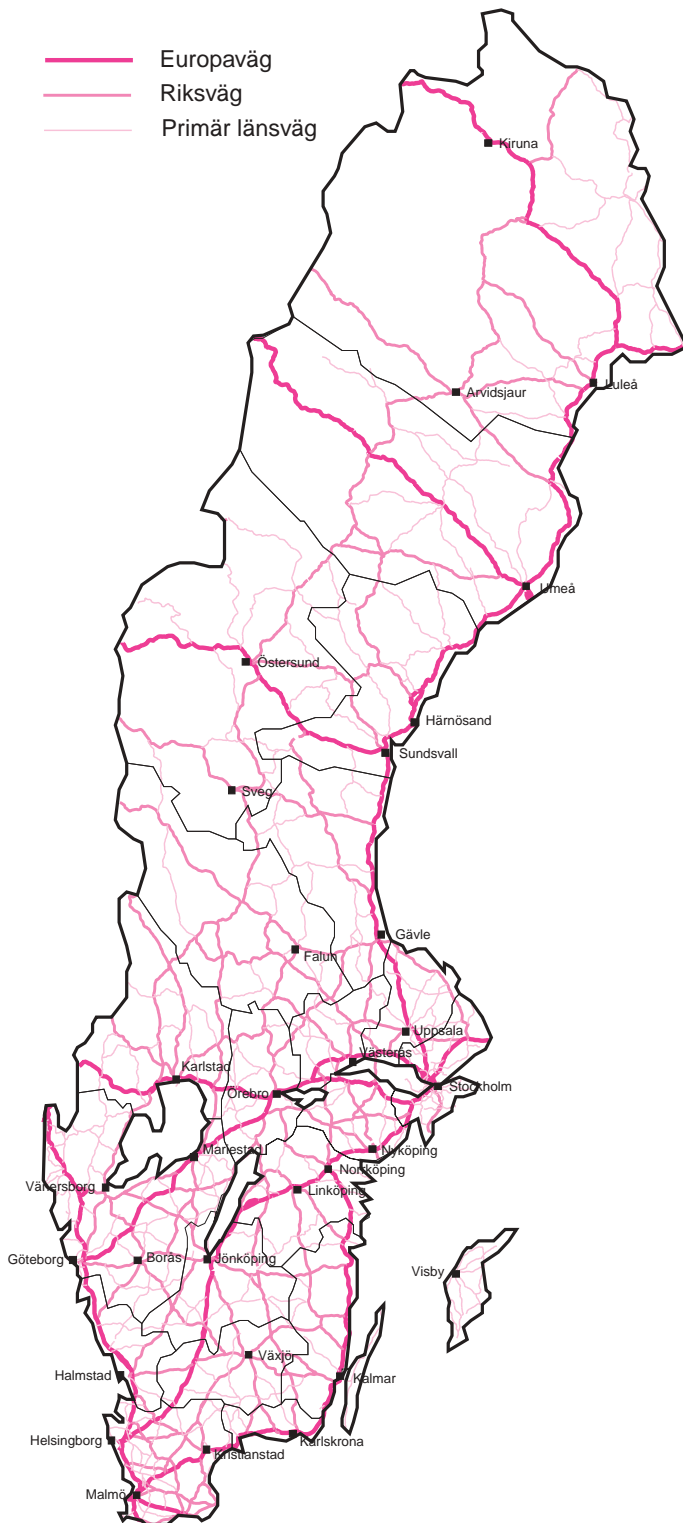
Tabell 31 Godstransporter 1900–1995

År	Transportarbete, miljarder tonkm	Godsmängd, miljoner	Ton per invånare och år	Medelavstånd, km	Fördelning på transportsätt, %				
					lastbil ¹	järnväg ²	sjöfart	flottning	övrigt
1900	4	-	-	-	0	42	25	23	10
1950	16	225	32	69	17	54	15	11	3
1960	22	290	39	75	31	50	10	8	1
1970	41	513	63	80	43	42	13	2	0
1980	50	482	58	104	45	33	22	0	0
1990	56	460	54	122	49	36	14	1	0
1995	57	425	48	134	51	34	15	0	0

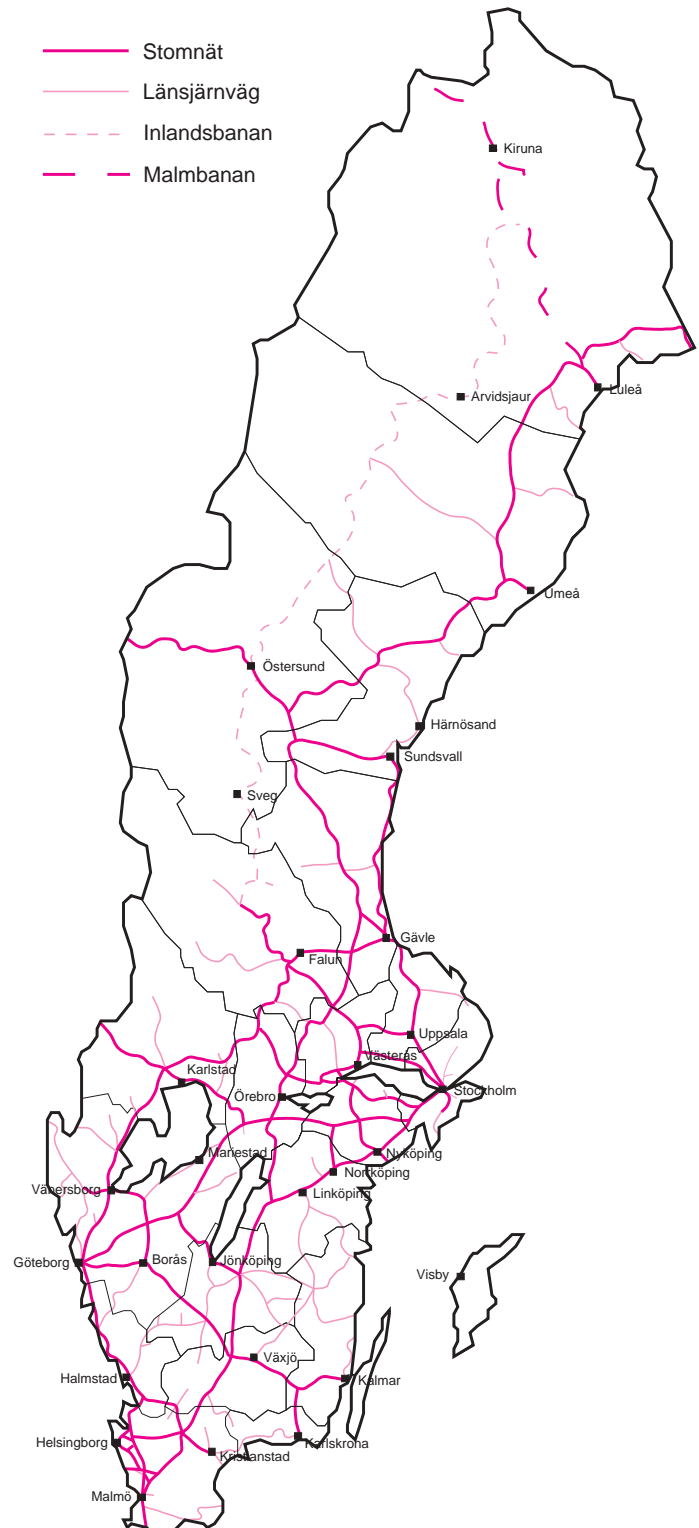
1) Inkl. inrikes färjetrafik

2) Inkl. transporter av lapplandsmalm

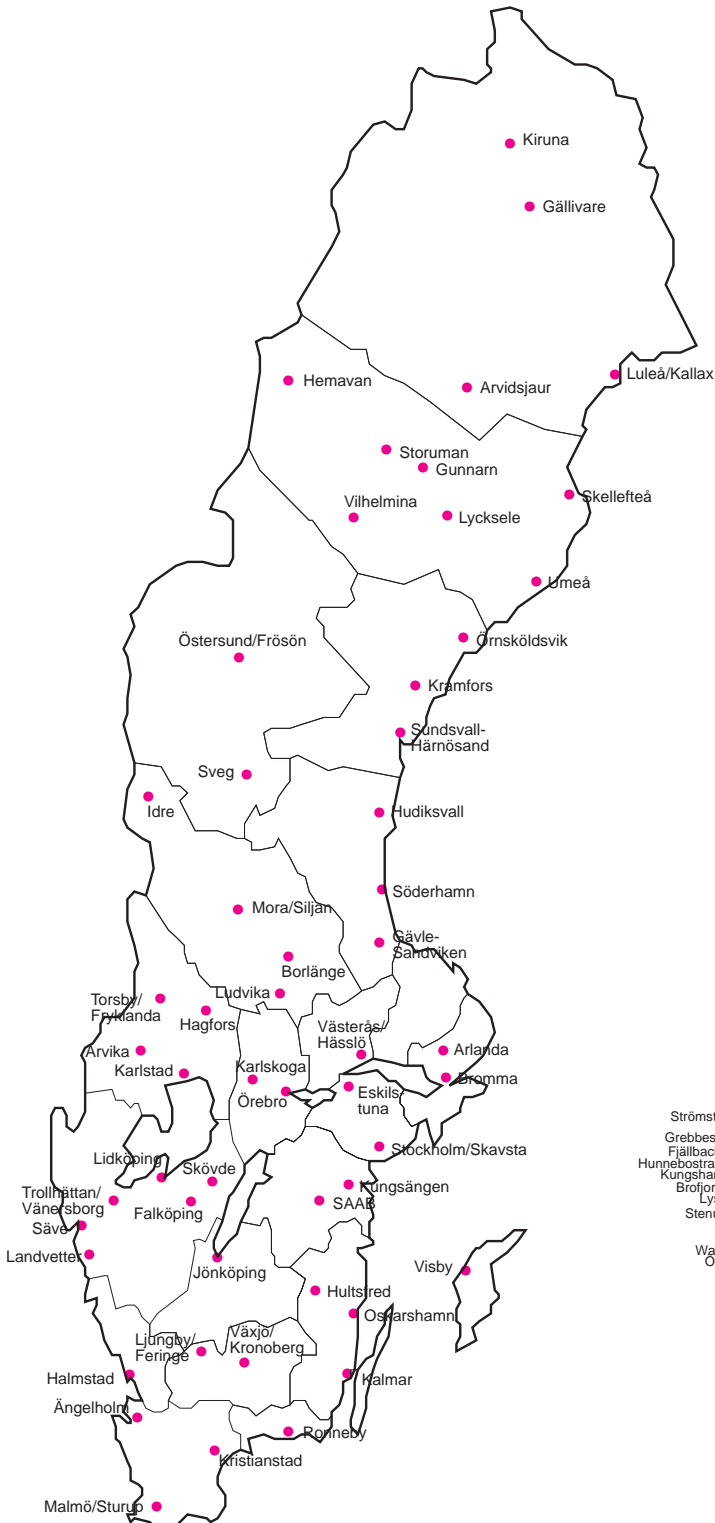
Figur 53 Vägnätet. Europavägar, riksvägar och primära länsvägar

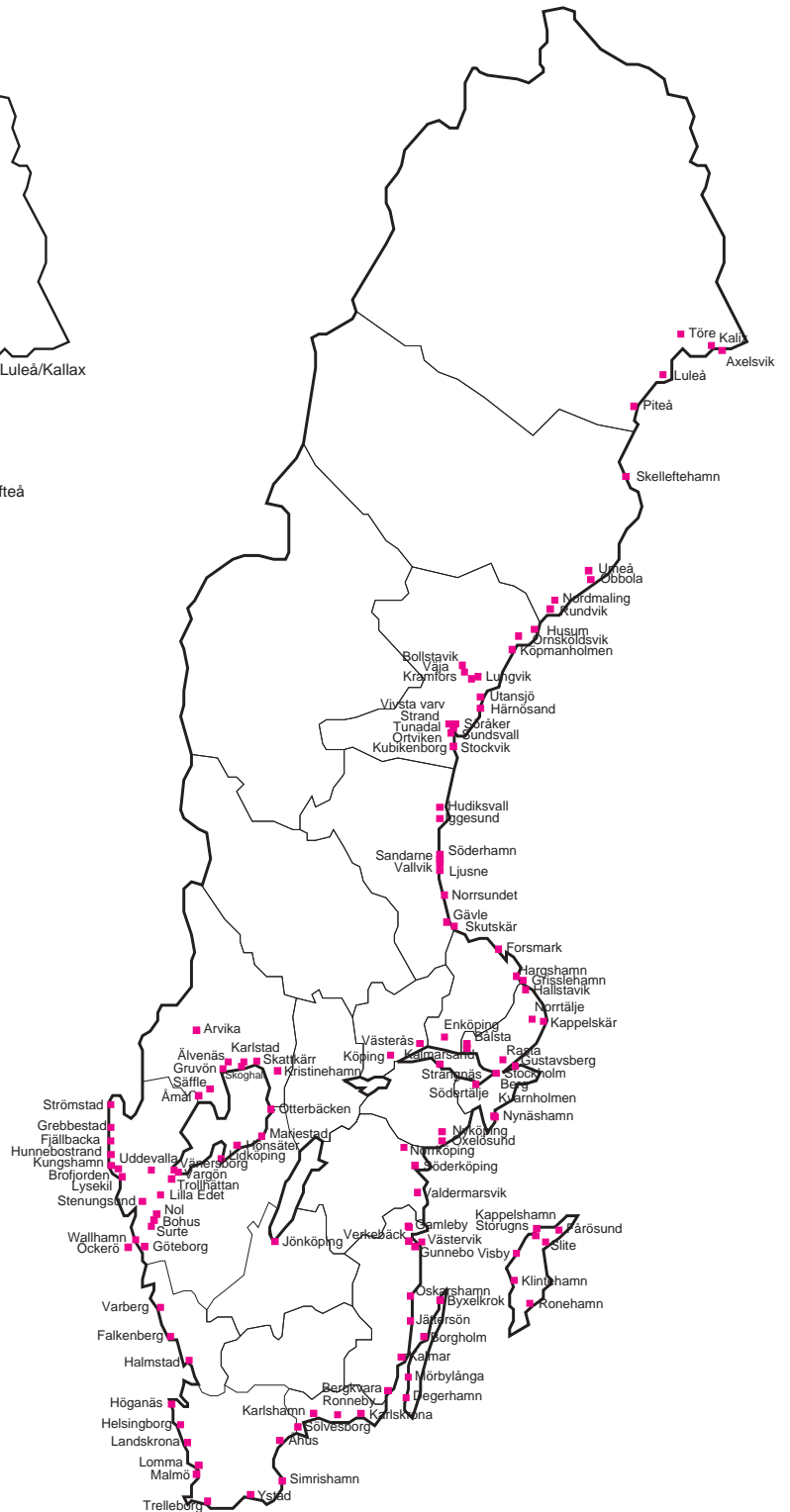
Figur 54 Järnvägsnätet 1995. SJ och enskilda.

Figur 55 Flygplatser godkända för linjetrafik och chartertrafik

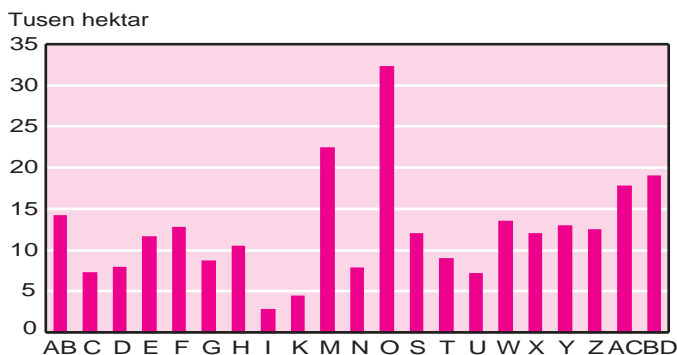
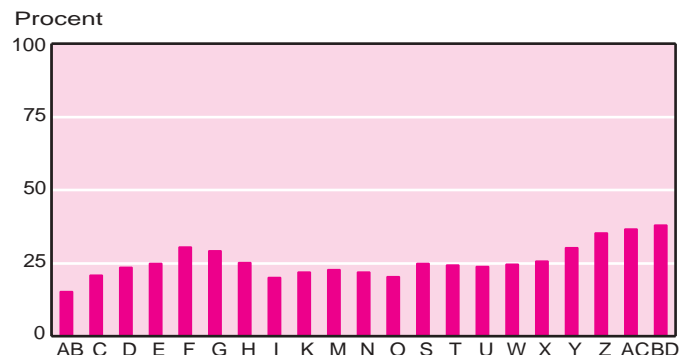
Figur 56 Hamnar och lastageplatser

Tabell 32 Mark för transporter 1995. Längd i mil, areal i ha

Län	Vägar och gator						Järnvägar		Flygplatser	Hamnar o lastage- platser ³	Totalt		
	Europa- o riksvägar		Länsvägar		Övr vägar och gator ¹		Totalt		Areal ²	Areal	Areal		
	Längd	Areal	Längd	Areal	Längd	Areal	Längd	Areal					
Stockholms	40	1 470	234	2 900	1 130	7 450	1 400	11 800	31	1 150	1 200	100	14 250
Upplands	37	1 070	256	2 870	390	2 300	670	6 250	25	750	250	25	7 300
Södermanlands	54	1 350	214	2 380	450	2 600	720	6 350	39	1 150	350	15	7 850
Östergötlands	56	1 610	400	4 090	710	4 050	1 170	9 750	35	1 100	500	25	11 400
Jönköpings	70	1 610	399	4 380	800	4 600	1 270	10 600	62	1 800	250	5	12 650
Kronobergs	53	1 290	306	3 240	570	3 250	930	7 800	25	700	150	-	8 650
Kalmar	62	1 420	338	3 700	710	3 950	1 110	9 050	37	1 050	250	40	10 400
Gotlands	-	-	149	1 810	130	700	280	2 500	-	-	275	15	2 800
Blekinge	20	440	133	1 490	330	1 850	480	3 800	15	450	100	20	4 350
Skåne	110	3060	652	7610	1310	8 550	2 070	19 200	75	2 150	800	210	22 350
Hallands	29	940	261	3 050	500	2 750	790	6 750	29	850	100	45	7 750
Västra Götalands	143	3 970	1 018	11 250	2 010	11 900	3 170	27 100	131	3 800	1 050	185	32 150
Värmlands	89	1 750	389	4 100	800	4 500	1 280	10 350	49	1 400	200	20	11 950
Örebro	50	1 210	240	2 680	610	3 500	900	7 400	48	1 400	100	-	8 900
Västmanlands	43	1 070	209	2 190	440	2 650	690	5 900	36	1 050	150	10	7 100
Dalarnas	95	1 800	404	4 580	770	4 350	1 270	10 750	66	2 400	200	-	13 350
Gävleborgs	69	1 560	284	3 430	700	3 900	1 050	8 900	70	2 550	300	35	11 800
Västernorrlands	65	2 400	445	4 710	520	2 950	1 030	10 050	64	2 300	475	60	12 900
Jämtlands	94	1 820	501	5 080	480	2 500	1 070	9 400	79	2 850	175	-	12 450
Västerbottens	128	2 270	792	8 340	690	3 800	1 610	14 400	78	2 850	450	25	17 750
Norrbottnens	163	2 820	705	7 320	640	3 750	1 510	13 900	123	4 450	500	25	18 900
Hela riket	1 470	34 930	8 329	91 220	33 150	153 400	43 000	280 000	1 118	36 200	7 675	850	330 000 ⁴

- 1) Här ingår i rikssumman ca 18 500 mil enskilda vägar på landsbygden, vilka huvudsakligen är skogsbilvägar. Dessa vägars fördelning länsvis är inte känd.
- 2) I arealuppgiften ingår i huvudsak samtliga flygplatser.
- 3) "Aktiva" hamnar och lastageplatser. Här ingår inte separata fiskehamnar och småbåtshamnar. Den totala hamnarealen torde ligga på 5–6 000 ha, vilket är inräknat i totalsumman för kommunikationsmarken.
- 4) Varav ca 73 000 ha vägar och hamnar ej länsfördelat.

Figur 57 Mark för transporter länsvis 1995. Tusen ha**Figur 58 Mark för transporter 1995. Procent av totalt bebyggd areal**

upptog drygt 36 000 ha. *Tabell 32 och figur 54.*

Drygt 200 flygplatser på närmare 8 000 ha

1995 fanns det 213 hos luftfartsverket registrerade flygplatser, vars sammanlagda areal uppgick till 7 700 ha. *Tabell 32 och figur 55.*

Ca 140 hamnar och lastageplatser

Antalet ”aktiva” hamnar och lastageplatser uppgår till ca 140 st. Dessa upptar, upplagsytor undantagna, en areal på ca 850 ha. En exakt avgränsning är dock ej möjlig att göra vare sig av

antalet hamnar och lastageplatser eller av ytan. *Tabell 32 och figur 56.*

Det finns omkr 1 200 småbåtshamnar och flera hundratal fiskehamnar i landet. Många hamnar är naturligtvis kombinerade handelshamnar, fiskehamnar och småbåtshamnar. En grov uppskattning är att den totala arealen för hamnar inkl. lastageplatser och tillhörande uppläggningsytor uppgår till 5–6 000 ha.

Sammanlagd kommunikationsytan på 330 000 ha

Totalt åtgick 1995 ca 330 000 ha mark för kommunikationer. Då är inte inräknat mark för tele- eller radiokommunikationer. Den totala kommunikationsytan är större än hela Gotlands areal.

Relativt sett mesta kommunikationsmarken i Norrland

Relativt sett finns det mest kommunikationsmark i de två nordligaste länen, och minst i storstadsområdena. *Figurerna 57 och 58.*

Ca 10 000 ha i arealökning

Arealökningen i kommunikationsmark inkl. skogsbilvägar kan uppskattas till ca 10 000 ha under den första halvan av 1990-talet.

Snabbfakta

1995 fanns det:

43 000 mil vägar på 280 000 ha

1 118 mil järnvägar på 36 200 ha

Ca 7 700 ha mark med flygplatser

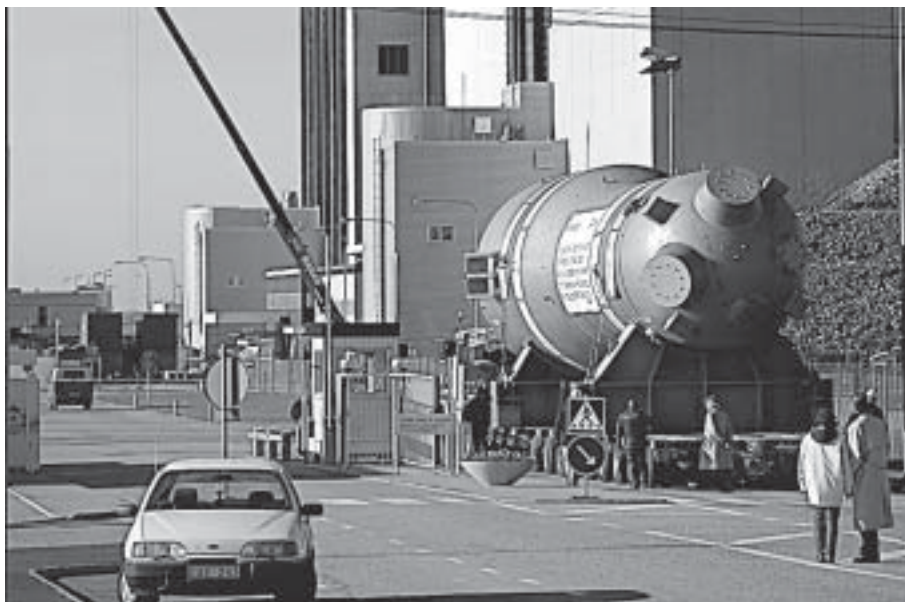
5–6 000 ha hamnområden

Totalt 330 000 ha mark för transporter

Förändringen i mark för transporter var 1990–

1995: +10 000 ha

2.4.8 Mark med tekniska anläggningar

Ca 2 000 vattenreningsverk och lika många avloppsreningsverk

I denna klass ingår här arealer för kraftstationer, vattenreningsverk, avloppsreningsverk, sopstationer med soptippar, pumpstationer samt distributionsanläggningar som ingår i överförings- eller distributionsnät för gas, värme eller elektricitet.

År 1995 var antalet kraftstationer (vattenkraft, konventionell värmekraft och kärnkraft) totalt 1 218. Antalet allmänna vattenreningsverk var 2 076 och antalet allmänna avloppsreningsverk 2 078. *Tabell B 11, bilaga.*

Enligt en av SCB utörd undersökning om avfall och återvinning i kommunal regi fanns det 274 anläggningar 1994 som tog emot hushållsavfall. Utöver anläggningar enligt ovan tillkommer ett antal anläggningar inom industrin, och det totala antalet tippar i landet har beräknats till närmare 500 st.

Drygt 12 000 ha mark med tekniska anläggningar

Enligt den beräkning som beskrivs under "Beräkning av arealen" upptog 1995 tekniska anläggningar en areal av ca 12 500 ha. *Tabell 33.* Av detta var ca 2 800 ha mark med kraftstationer (exkl. skyddszoner, vattenmagasin o dyl), 5 500 ha med reningsanläggningar och soptippar samt 4 100 ha med distributionsanläggningar.

Arealförändringarna mellan 1990 och 1995 kan beräknas till en ökning på 300–400 ha.

Beräkning av arealen

Arealerna för kraftstationer (exkl. ev. skyddszoner, vattenmagasin o. dyl.) är schablonberäknade vad gäller vattenfallsanläggningar med två ha per anläggning, utom för de 15 största, där schablonen satts till fem ha. Kärnkraftverkens areal har efter mätningar på kartor satts till 100 ha per anläggning. Arealen för konventionella värmekraftverk, reningsanläggningar och distributionsanläggningar har erhållits från fastighetstaxeringen. Arealen har dock satts till max fem ha per taxeringsdel utom för distributionsanläggningar där den satts till max tre ha.

Tabell 33 Mark med tekniska anläggningar 1995

Län	Areal, ha
Stockholms	725
Uppsala	450
Södermanlands	350
Östergötlands	650
Jönköpings	500
Kronobergs	475
Kalmar	650
Gotlands	150
Blekinge	250
Skåne	1 150
Hallands	525
Västra Götalands	1 550
Värmlands	625
Örebro	500
Västmanlands	350
Dalarnas	775
Gävleborgs	675
Västernorrlands	625
Jämtlands	525
Västerbottens	500
Norrbottnens	550
Hela riket	12 450

2.4.9 Övrig bebyggd mark

Beräkning av arealen

Arealerna för jordbrukets ekonomibyggnader har satts till 0,7 hektar per jordbruksföretag. Byggnader tillhöriga övriga kategorier inom denna klass har tilldelats en areal på 1 hektar.

Drygt 70 000 ha övrig bebyggd mark

I denna klass ingår här arealer för lantbrukets ekonomibyggnader, växthus och djurstallar, saneringsbyggnader enligt fastighetstaxeringen, byggnad på täktfastighet, vissa skattefria byggnader samt försvarsbyggnader. Den sammanlagda arealen som upptas av dessa byggnader beräknades till förra publikationen om markanvändningen i Sverige 1990 uppgå till 72 500 ha. Underlag saknas för beräkning gällande 1995, och förändringarna inom denna klass är säkerligen begränsade, varför 1990 års uppgifter även får gälla för 1995. *Tabell 34.*

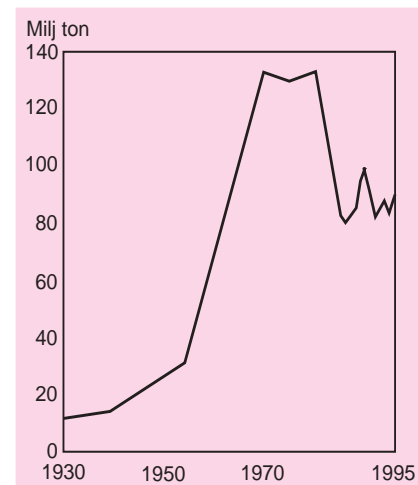
Tabell 34 Övrig bebyggd mark

Län	Areal, ha
Stockholms	1 800
Uppsala	2 300
Södermanlands	1 800
Östergötlands	3 200
Jönköpings	3 600
Kronobergs	2 600
Kalmar	3 300
Gotlands	1 700
Blekinge	1 400
Skåne	10 000
Hallands	3 600
Västra Götalands	14 200
Värmlands	3 700
Örebro	2 200
Västmanlands	2 000
Dalarnas	2 200
Gävleborgs	2 700
Västernorrlands	2 700
Jämtlands	2 200
Västerbottens	3 400
Norrbottns	1 900
Hela riket	72 500

2.5 Täkter

Figur 60 Produktion av grusmaterial 1930–1995

9 100 sysselsatta och 4 600 täkter

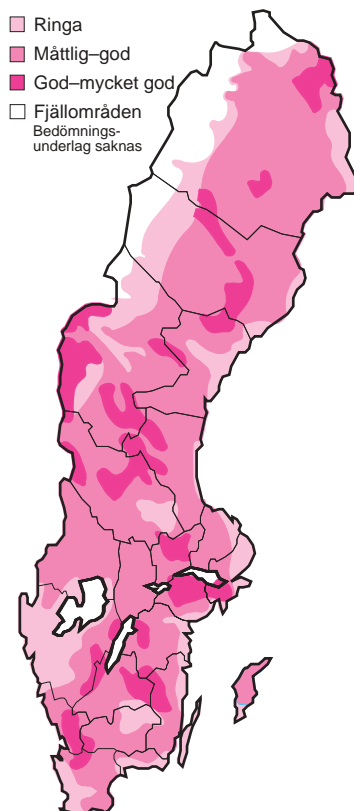
Antalet sysselsatta inom gruv- och täktverksamhet var 1995 ca 9 100 personer. Samma år fanns det ca 3 800 grus- och sandtäkter, ca 490 bergtäkter och 200 industrimineraltäkter med tillstånd. Grusuttaget under 1995 ca 87 milj. ton och industrimineraluttaget ca 10 milj. ton. Tillgången på naturgrus framgår av figur 59 och produktionen av figur 60.

Antalet täkter minskade 1990–1995 med ca 800 st. Samtidigt har antalet sysselsatta inom sektorn minskat med 2 300 personer.

16 600 ha täktmark–förutom torvtäkter

Arealen som upptas av täkter exkl. torvtäkter kan grovt uppskattas till 16 600 ha. Tabell 35. Här är då medräknat för täktverksamheten erforderliga ytor för vägar, upplag osv.

Figur 59 Områden med olika tillgång på naturgrus

Tabell 35 Mark med grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter 1995

Län	Antal täkter	Areal, ha
Stockholms	113	1 100
Uppsala	57	250
Södermanlands	88	600
Östergötlands	153	550
Jönköpings	246	750
Kronobergs	183	650
Kalmar	254	900
Gotlands	117	550
Blekinge	88	300
Skåne	194	1 850
Hallands	121	650
Västra Götalands	464	2 300
Värmlands	197	550
Örebro	157	600
Västmanlands	69	550
Dalarnas	257	550
Gävleborgs	272	800
Västernorrlands	297	750
Jämtlands	305	450
Västerbottens	444	1 100
Norrbottnens	379	800
Hela riket	4 475	16 600

Beräkning av arealen

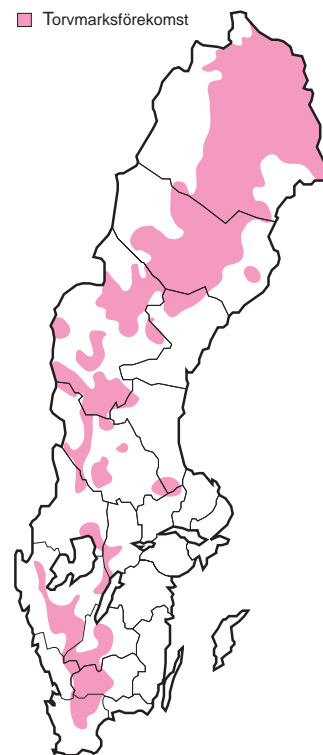
Arealuppgifterna för sand-, grusberg- och industrimineraltäkter har hämtats från fastighetstaxeringen. Som täktmark skall i taxeringen bl.a. upptas mark som omfattas av täktplan. Denna areal är ofta betydligt större än den areal där brytning pågår, och kontroll av arealuppgiften har därför skett på så sätt att täkter med i fastighetstaxeringen angiven areal på 15 ha och större i största möjliga utsträckning letats upp på ekonomiska kartan, och därmed i allmänhet krävt justering. För täkter som inte hittats på ekonomiska kartan har maxarealen satts till 15 ha. Troligt är att den nedan redovisade arealen ändå är högre än den verkliga arealen för aktiv täktverksamhet.

Ca 15–20 000 ha används vid torvproduktion

Stora torvmarksförekomsterna redovisas i *figur 61*.

Torv bryts antingen som energitorv eller odlingsstorv. 1995 bröts 2,6 milj. m³ energitorv och drygt 1 milj. m³ odlingsstorv. Energitorven bröts på en yta av 7 700 ha. Flera företag producerar både energitorv och odlingsstorv, och det översta torvlagret tas ofta till odlingsstorv. Att därför ange en arealuppgift för brytning av odlingsstorv är svårt, möjligen tillkommer 1–2 000 ha. Den totala torvbrytningsarealen 1995 skulle därmed ligga på 9–10 000 ha. Mellan 40 och 50 procent av arealen för bearbetningskoncession används som brytningsområde, resten används för vägar, lagring, personalutrymmen o.s.v. Det totala verksamhetsområdet för torvbrytning torde därför ligga på 15–20 000 ha. En stor del av den här angivna arealen ingår troligen i den under 2.6 "Våtmark-myr" redovisade arealen.

Figur 61 Torvmarksförekomster. Områden >50 ha

Snabbfakta

Antal sysselsatta inom gruv- och täktverksamhet 1995: 9 100 personer

Förändring 1990–1995: -2 300 personer

Grusuttag 1995: 87 milj ton

Antal grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter med tillstånd 1995: 4 475 st

Mark med grus-, sand-, berg- och industrimineraltäkter 1995: ca 16 600 ha

Torvbrytningen 1995 var 2,6 milj. ton energitorv och ca 1 milj. ton odlingsstorv

Mark använd i torvproduktionen 1995: 15–20 000 ha

2.6 Våtmark–myr

Definitioner

Flera definitioner på begreppet våtmark förekommer, och benämningen våtmark används med varierande betydelse inom olika samhällssektorer. Ett närbesläktat begrepp är sankmark. Topografiska kartans redovisning av sankmarker ligger till grund för *figur 62*. Här används den definition på våtmark som tillämpas i Naturvårdsverkets rikstäckande våtmarksinventering. Där sägs att "Våtmark är sådan mark där vattnet under en stor del av året finns nära under, i eller strax över markytan samt vegetations-täckta vattenområden".

Våtmarkerna delas in enl. följande:

Myrar dvs. torvbildande våtmarker som inte väsentligt påverkas av sjö- eller havsvatten eller vatten från vattendrag. Myrarna delas in i tre klasser:

Mossar dvs. myrar som inte påverkas av vatten från fastmarken. Mossarna kan vara skogsbevuxna, vanligen med tall, s.k. tallmossar.

Kärr dvs. myrar som åtminstone till

viss del påverkas av fastmarksvatten. Kärren kan vara öppna, buskbeklädda, glest eller tätt trädäckta, i det senare fallet räknas de ibland som sumpskogar.

Blandmyrar, myrar som består av en blandning av mosse och kärrelement.

Stränder, våtmarker som i stor utsträckning påverkas av vatten från sjöar, hav eller vattendrag. Även stränderna kan vara skogsbevuxna och kallas då strandskogar eller sumpskogar. Stränderna delas in i två klasser:

Stränder utmed sjöar eller vattendrag
Havsstränder

Övriga våtmarker, fuktiga till våta marker som inte är stränder eller torvmarker. Exempel: fuktedar, fuktängar och vissa sumpskogar.

9,3 milj. ha våtmark, varav 5 milj. ha myr

Enligt Naturvårdsverkets rapport "Våtmarker och deras betydelse" finns det 9,3 milj. ha våtmarker i landet, vilket

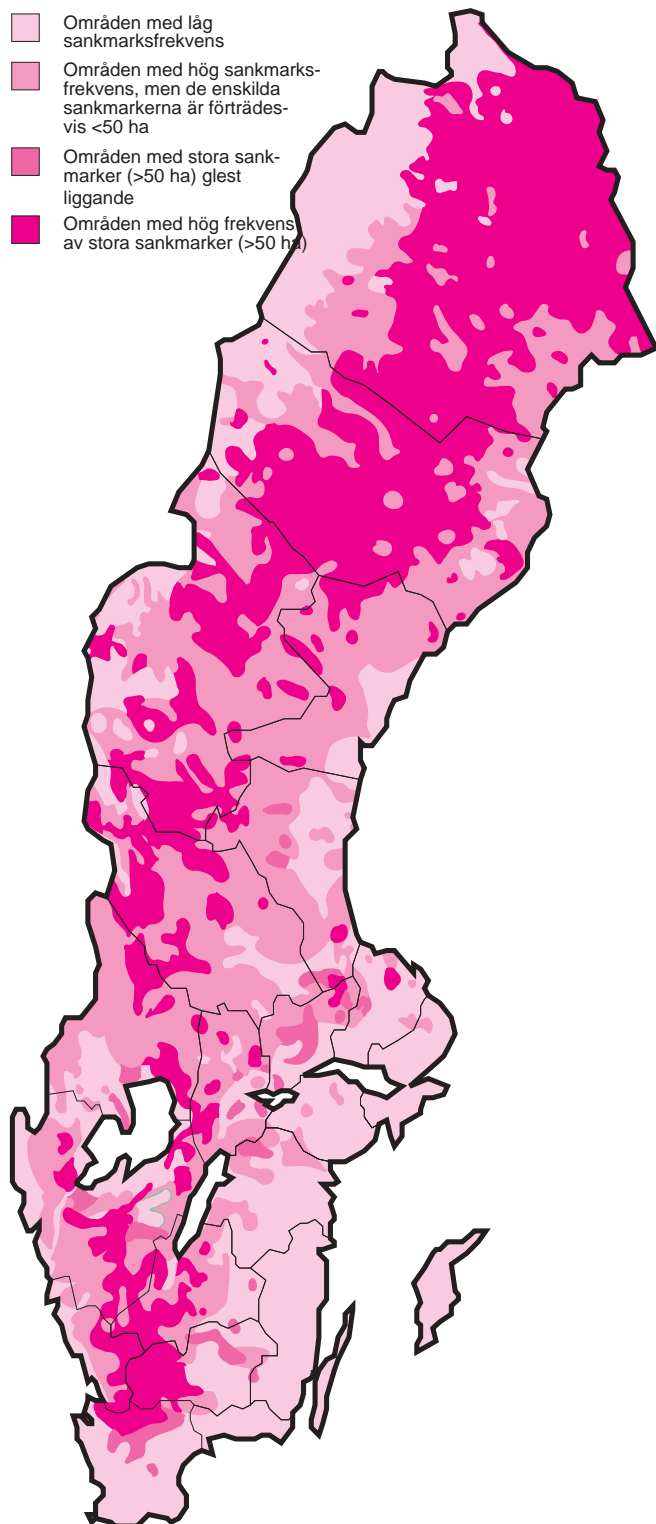
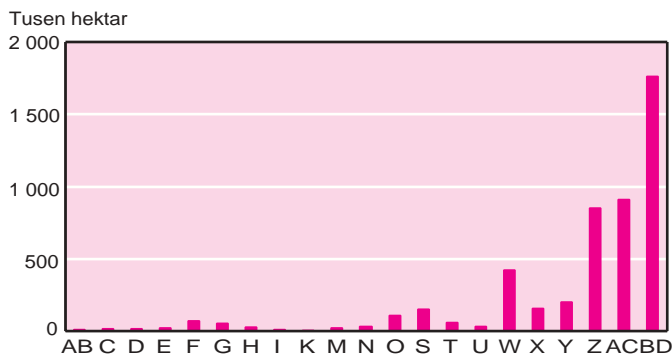
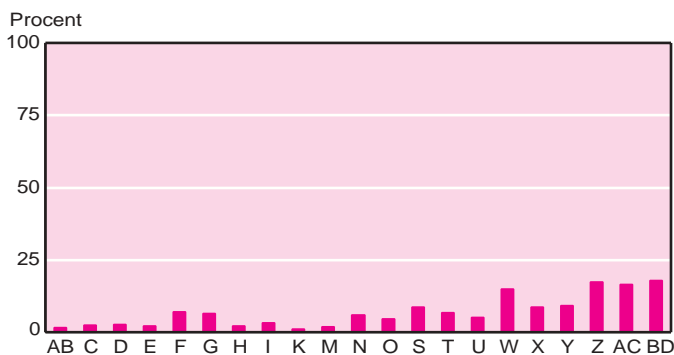
utgör 23 procent av den totala landarealen. Av detta är ca 5 milj. ha myr, varav 3,6 milj. ha är öppen myr. Resterande ca 1,4 milj. ha av myrarealen är trädbevuxen, och benämns då sumpskog. Sumpskog finns också på stränder och övriga våtmarker. Den totala arealen sumpskog i landet beräknas uppgå till 5,1 milj. ha. Här redovisas endast myrmarken länsvis fördelad. Övriga typer av våtmarker ingår i redovisningen på annat håll i denna publikation.

Enligt *tabell 36* finns det 4 945 000 ha myrareal i landet. Uppgifterna kommer från riksskogstaxeringen, och justering har gjorts med hänsyn till kända myrarealer inom nationalparker, vilka inte ingår i riksskogstaxeringens ägo-

Tabell 36 Myrmark¹

Län	Areal	Proc av landareal
Stockholms	11 000	1,7
Uppsala	17 000	2,4
Södermanlands	17 000	2,8
Östergötlands	22 000	2,1
Jönköpings	73 000	7,3
Kronobergs	55 000	6,5
Kalmar	25 000	2,2
Gotlands	10 000	3,2
Blekinge	3 000	1,0
Skåne	22 000	2,0
Hallands	32 000	5,9
Västra Götalands	108 000	4,5
Värmlands	152 000	8,6
Örebro	57 000	6,7
Västmanlands	33 000	5,2
Dalarnas	422 000	15,0
Gävleborgs	156 000	8,6
Västernorrlands	202 000	9,3
Jämtlands	851 000	17,2
Västerbottens	913 000	16,5
Norrbottnens	1 764 000	17,8
Hela riket	4 945 000	12,0

¹) Inkl. s.k. klimatimpediment, som består av plan och fuktigt tundraliknande mark i Norrland

Figur 62 Sankmarksfördelningen**Figur 63 Myrrealer länsvis. Tusen ha****Figur 64 Myrrealer länsvis. Procent av landarealen**

slagsfördelning. Vissa skjutfält och reservat ingår inte heller, varför den totala myrrealen i landet troligen uppgår till drygt 5 milj. ha. Riksskogstaxeringen är en stickprovsundersökning och speciellt på länsnivå kan ett relativt stort stickprovselförekomma.

Av den totala myrrealen ligger ca 30 procent i Norrbottens län, och utgör där 18 procent av länets landareal. Övriga län där 15 procent eller mer av arealen utgörs av myr är Dalarnas, Jämtlands och Västerbottens län. De lägsta andelarna myrareal har Blekinge län och Skåne län. *Figurerna 62, 63 och 64.*

Förändringarna i areal myrmark är svåra att fastställa. Uppgifter från riksskogstaxeringarna tyder dock på att myrrealen har minskat med ett par hundra tusen hektar sedan 1940-talet.

Snabbfakta

Areal våtmark: 9,3 milj. ha – 23 procent av landarealen
 därav myrmark: ca 5 milj. ha – 12 procent av landarealen
 Minskning i myrareal: ca 200 000 ha sedan 1940-talet

2.7 Berg, fjäll och övrig mark

Fem gånger så mycket fjäll som berg i dagen

2,3 procent av landarealen är täckt av berg i dagen och stenbunden mark, och 12,1 procent av fjäll. *Tabell 37.* Uppgifterna är hämtade från riksskogstaxeringarna, och ett visst påslag har gjorts på fjällarealuppgiften med hänsyn till fjällarealen i de skyddade områdena som inte ingår i taxeringarna. Med fjäll avses här områden ovan barrskogsgränsen, vilka mestadels är kala. Dock kan björk förekomma rikligt och barrträd sparsamt.

Relativt sett mest berg i dagen i Stockholms län

Den procentuellt sett högsta arealen berg i dagen finns i Stockholms län med 11,9 procent, följt av Gotland med 9,8 procent.

Fjällen är klart dominerande i Norrbottens län där närmare en tredjedel av landarealen täcks av fjäll. *Figureerna 65 och 66.*

Övrig mark

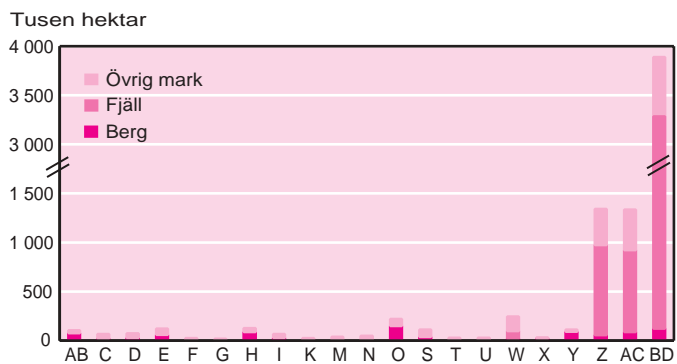
Övrig mark består här av skillnaden mellan totala landarealen och summan av arealerna för de olika markanvändningskategorierna som presenterats tidigare i denna publikation. Storleken på denna post måste anses vara osäker. Här ingår impedimentsmark av olika slag, vissa våtmarker, fjällbarrskog, kraftledningsgator, mindre sjöar och vattendrag o.s.v.

De höga värdena i de tre nordligaste länen orsakas av att arealen fjällbarrskog här redovisas under övrig mark.

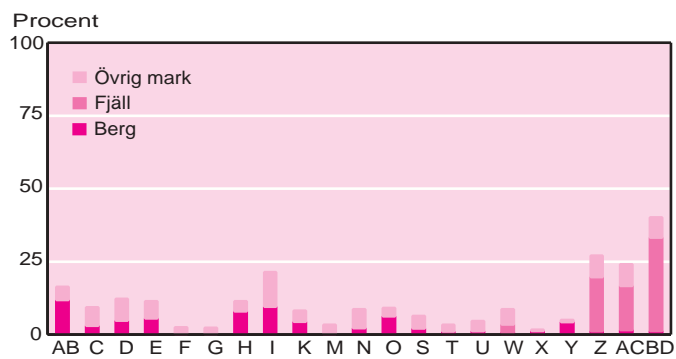
Tabell 37 Berg, fjäll och övrig mark

Län	Berg m m		Fjäll		Övrig mark	
	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen	Areal, ha	Procent av landarealen
Stockholms	77 000	11,9	–	–	28 850	4,4
Uppsala	21 000	3,0	–	–	44 300	6,3
Södermanlands	29 000	4,8	–	–	45 150	7,4
Östergötlands	59 000	5,6	–	–	61 550	5,8
Jönköpings	2 000	0,2	–	–	24 300	2,3
Kronobergs	1 000	0,1	–	–	18 550	2,2
Kalmar	89 000	8,0	–	–	38 350	3,4
Gotlands	30 000	9,6	–	–	37 250	11,9
Blekinge	13 000	4,4	–	–	11 050	3,8
Skåne	2 000	0,2	–	–	35 000	3,2
Hallands	12 000	2,2	–	–	35 600	6,5
Västra Götalands	150 000	6,3	–	–	68 700	2,9
Värmlands	37 000	2,1	–	–	74 650	4,2
Örebro	9 000	1,1	–	–	19 300	2,3
Västmanlands	7 000	1,1	–	–	22 250	3,5
Dalarnas	21 000	0,7	77 000	2,7	147 250	5,2
Gävleborgs	22 000	1,2	–	–	9 150	0,5
Västernorrlands	93 000	4,3	–	–	17 200	0,8
Jämtlands	58 000	1,2	917 000	18,5	364 550	7,4
Västerbottens	90 000	1,6	835 000	15,1	409 400	7,4
Norrbottens	125 000	1,3	3 160 000	31,9	680 800	6,9
Hela riket	948 000	2,3	4 989 000	12,1	2 067 700	5,0

Figur 65 Arealer berg, fjäll och övrig mark länsvis. Tusen ha

Figur 66 Arealer berg, fjäll och övrig mark. Procent av landarealen

2.8 Vatten

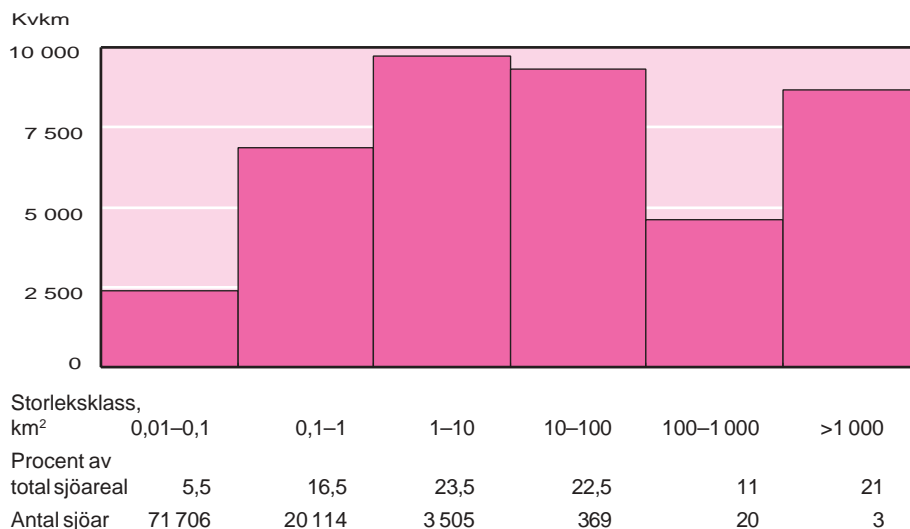

Indelning av vattenytorna

Havet indelas i rättsligt avseende i inre vatten, territorialhav och "fritt hav". Dessutom förekommer s.k. tilläggszoner, fiskezoner och ekonomiska zoner. Till det inre vattnet räknas – förutom

insjöar, kanaler och vattendrag – vattenområden innanför och mellan uddar, öar, holmar och skär. Gränsen mellan inre vatten och territorialhavet utgörs av den s.k. baslinjen. Där territorialhavet slutar, vid territorialgränsen, vidtar det fria havet.

Figur 67 Total sjöyta och antal sjöar fördelat på storleksklasser

Insjöar, kanaler och vattendrag

Här redovisas arealuppgifterna för insjöar och vattendrag. Den officiella arealen för dessa brukar uppges till ca 3 900 000 ha eller 39 000 km². I denna areal är dock inte inräknat sjöar mindre än 0,1 ha och vattendrag smalare än 10 m. Denna areal ingår f. n. i den officiella landarealen på 411 000 km².

Drygt 95 000 sjöar

Antalet sjöar i landet större än en hektar (100 x 100 m) är drygt 95 000 st. Sjöarnas fördelning på olika storleksklasser och deras andelar av totala vattenarealen framgår av *figur 67*. De tre största sjöarna Vänern, Vättern och Mälaren svarar för 21 procent av den totala sjöarealen, medan de drygt 70 000 sjöarna i storleksklassen 0,01–0,1 km² (1–10 ha) svarar för 5,5 procent.

Antalet sjöar och vattenarealen länsvis redovisas i *tabell 38*.

Mest vatten i Kronobergs län – relativt sett

Den högsta andelen vatten av totalarealen har Kronobergs län, och den lägsta andelen Gotlands län. *Figur 68 och 69*. Vattenarealen kommunvis framgår av *tabell B 24, bilagan*.

En översiktlig indelning av landet med avseende på antal sjöar, sjöstorlek, topografi och geologi redovisas i *figur 70*. Varje område beskrivs mycket kort med områdesnamn, sjökaraktär, topografi och geologi.

Tabell 38 Antal sjöar per län¹ och total vattenareal²

Län	Antal efter storleksklass i ha					Summa	Areal	
	1– 10	10– 100	100– 1 000	1 000– 10 000	> 10 000		ha	% av tot areal
Stockholms	439	295	51	2	1	788	29 540	4,4
Uppsala	119	73	38	4	-	234	19 380	2,7
Södermanlands	366	283	64	12	1	726	51 890	7,9
Östergötlands	1 292	648	102	13	2	2 057	106 680	9,2
Jönköpings	1 168	556	120	9	-	1 853	77 660	6,9
Kronobergs	613	398	92	13	2	1 118	96 560	10,2
Kalmar	1 177	674	91	2	-	1 944	49 470	4,2
Gotlands	54	20	6	-	-	80	3 240	1,0
Blekinge	727	243	11	-	-	981	10 920	3,6
Skåne	316	140	24	8	-	488	31 900	2,8
Hallands	699	270	32	2	-	1 003	25 660	4,5
Västra Götalands	3 058	1 001	154	21	2	4 236	140 160	5,5
Värmlands	2 174	940	225	25	1	3 365	178 470	9,2
Örebro	1 033	476	98	16	-	1 623	78 440	8,4
Västmanlands	373	228	44	2	-	647	30 160	4,6
Dalarnas	4 051	1 359	256	22	1	5 689	220 280	7,2
Gävleborgs	2 218	999	205	18	-	3 440	153 010	7,8
Västernorrlands	2 567	1 210	215	15	-	4 007	145 590	6,3
Jämtlands	10 728	2 334	428	59	5	13 554	475 360	8,8
Västerbottens	13 561	2 871	537	46	1	17 013	379 230	6,4
Norrbottns	24 973	5 096	712	80	7	30 868	697 520	6,6
Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren ³							901 810	
Hela riket	71 706	20 114	3 505	369	23	95 717	3 902 930	8,7

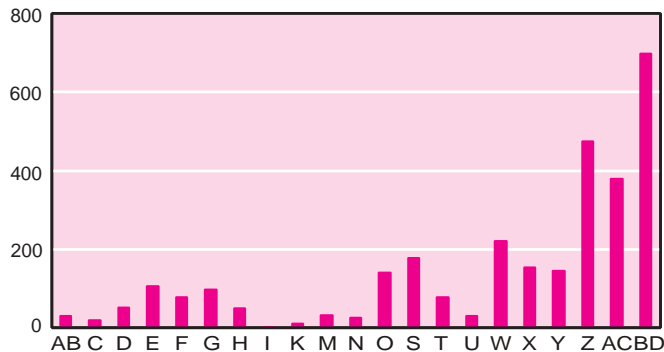
1) Vid fördelningen på storleksklasser anses en sjö tillhöra endast det län, i vilket utloppspunkten ligger.

2) I vattenarealen ingår allt vatten utom sjöar mindre än 0,1 ha och vattendrag smalare än 10 m.

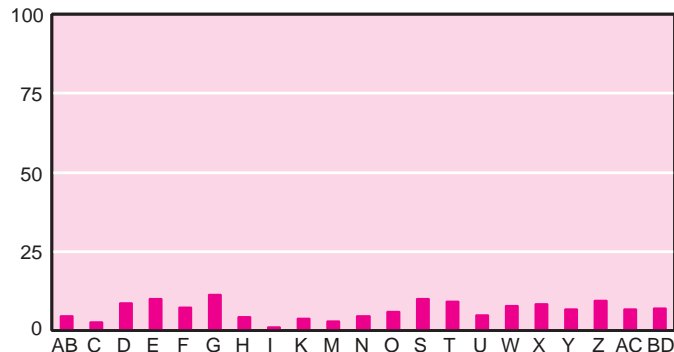
3) Antalsmässigt ingår dessa i länsuppgifterna.

Figur 68 Vattenarealer länsvis¹. Tusen ha

Tusen hektar

Figur 69 Vattenarealer länsvis¹. Procent av totalarealen

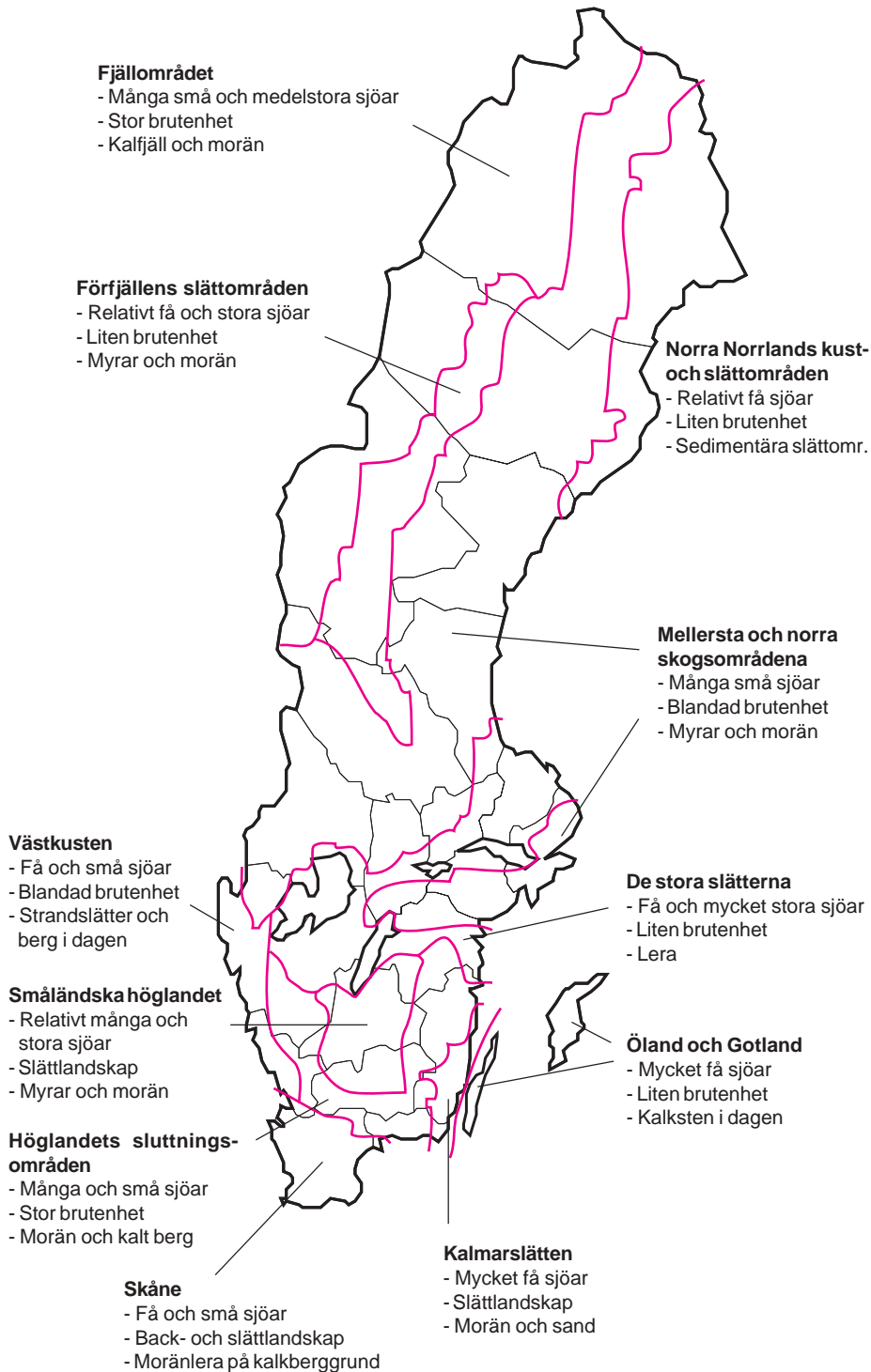
Procent

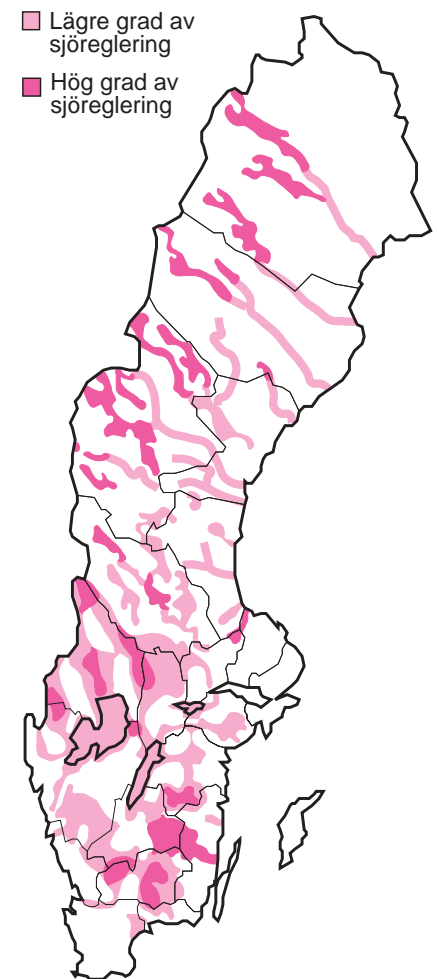
1) Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren är inte länsfördelade

Figur 70 Sjöfördelning

 gräns för översiktlig indelning av landet med avseende på antal sjöar, sjöstorlek, topografi och geologi

Hälften av sjöytan reglerad

I många vattendrag i landet är vattenflödet reglerat. Det huvudsakliga syftet med regleringen är att tillgodose samhällets energibehov. Den reglerade sjöytan omfattar närmare 2 milj. ha, vilket utgör mer än hälften av den totala vattenarealen i landet. *Figur 71.*

Figur 71 Vattenkraftsreglering

Ca 3 300 milj. m³ i årligt uttag

Färska siffror på det totala uttaget av vatten saknas. Industrins uttag 1995 har dock undersökts av SCB. Detta uttag uppgick till 2 232 milj m³. 27 procent av detta var havsvatten, 68 procent yt-vatten från sjöar och vattendrag samt 5 procent grundvatten. För sektorerna hushåll, jordbruk och övrigt är de senast framräknade uppgifterna från 1980-ta-

let. Dessa siffror sammantaget med industriundersökningen ger ett årligt uttag på 3 300 milj m³. *Tabell 39.*

Tabell 39 Vattenanvändningen

Sektor	Milj m ³
Hushållen	575
Jordbruket	171
Industrin	2 232
Övriga	320
Totalt	3 300

Då samma vatten kan användas flera gånger i ett vattensystem betyder detta att anspråken på vattenresurserna är lägre än 3 300 milj. m³. Kvantitetsmässigt utgör inte uttaget något hot mot våra vattentillgångar. Lokalt kan man dock på flera håll peka på konflikt- och bristsituationer vad gäller vattenförsörjningen, speciellt under torrår.

Snabbfakta

Antal sjöar större än 1 ha (100x100 m): ca 95 700 st

Areal vatten i sjöar större än 10 ha: 3,9 milj. ha – 8,7 procent av totalarealen

Areal vatten i sjöar större än 1 ha: 4,2 milj. ha – 9,3 procent av totalarealen

Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren: 0,9. milj ha

Vattenuttaget per år: ca 3,3 miljarder m³